

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**KOMPARACE SOUČASNÝCH UČEBNIC ČESKÉHO
JAZYKA PRO 2. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Mgr. Eva Niklesová

Autor práce:
Andrea Severová

2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma Komparace současných učebnic českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 12. 6. 2012

Andrea Severová

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Niklesové za její odbornou pomoc, několik cenných a užitečných rad, které mi poskytla v průběhu tvoření mé bakalářské práce.

Anotace

Tématem bakalářské práce je *Komparace současných učebnic českého jazyka pro 2. stupeň základní školy*. Práce se bude zabývat porovnáváním současných učebnic českého jazyka užívaných pouze pro 9. ročníky základní školy. Její součástí se stane průzkum mezi studenty a učiteli. Z výsledků budou vyvozeny závěry poukazující na názory obou skupin. Výstupem práce by mělo být závěrečné rozhodnutí, která ze tří zvolených učebnic je nejvíce vyhovující především z pohledu každodenních uživatelů.

Annotation

The topic of the bachelor thesis is *Comparison of current textbooks of Czech language for the 2nd degree of primary school*. The thesis will deal with the comparison of the current textbooks of Czech language use only for the nine years of primary school. Its part will be a research among the students and teachers. From the results will be made the conclusions referring to the opinions of both groups. The output of the thesis should be the final decision which of the three selected textbooks is the most suitable from the view of everyday users.

Obsah

Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Vymezení klíčového termínu učebnice	10
1.1 Rozdělení učebnic	11
1.2 Elektronická učebnice	12
1.3 Tištěná učebnice	14
2 Tvorba učebnic	16
2.1 Tvoření učebnic	16
2.2 Základní okruhy.....	16
3 Významná pracoviště na výzkum a evaluaci učebnic.....	20
3.1 Evaluace učebních pomůcek	20
3.2 Výzkumná pracoviště	20
3.3 Výzkum učebnic v České republice	21
II. PRAKTICKÁ ČÁST	23
Úvod.....	23
1 Informace o dotaznících	23
2 Stanovení hypotéz.....	25
3 Nakladatelství ALTER – Český jazyk 9.....	26
3.1 Základní informace o učebnici	26
3.2 Kompozice učebnice	27
4 Nakladatelství FRAUS – Český jazyk – učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia 9	28
4.1 Základní informace o učebnici	28
4.2 Kompozice učebnice	28
5 Nakladatelství SPN – Český jazyk pro 9. ročník základní školy	30
5.1 Základní informace o učebnici	30

5.2 Kompozice učebnice	30
6 Rozbor jednotlivých dotazníkových otázek	32
6.1 KOMPARACE č. 1	32
6.2 KOMPARACE č. 2	35
6.2.1 Rozbor vysvětlení gramatiky v jednotlivých učebnicích	37
6.3 KOMPARACE č. 3	40
6.3.1 Analýza počtu cvičení v učebnicích	41
6.3.2 Text uvnitř učebnice	42
6.4 KOMPARACE č. 4	44
6.5 KOMPARACE č. 5	46
6.6 KOMPARACE č. 6	48
6.6.1 Funkce ilustrací	49
7 Závěr.....	53
8 Přílohy	55
9 Seznam použitých zdrojů	64

„Knihy jsou němí učitelé.“

Aulus Gellius

Úvod

Svět počítačů a nejnovější technologie v současné době nabízejí nespočet alternativních pomůcek ve vyučování (např. knihy v elektronické podobě, interaktivní tabule aj.). Přes rozsáhlost technologického světa zůstávají primárním studijním materiálem učebnice a texty v nich obsažené. Učebnice jsou nejvíce rozšířenými, a také nutno podotknout, nezastupitelnými pomůckami ve školních institucích.

Knihy v současné podobě je výsledkem tisíciletého vývoje. Její zrod se datuje do starověku, na území východního Středozemního moře (Doležal, 1987, s. 7). Tento neuvěřitelně dlouhý vývoj je protkaný různými historickými, objevitelskými a technologickými zvraty. Úplně první knihy byly sepisovány ručně. K jejich zachování a šíření docházelo prostřednictvím opisování (Šalda, 1973, s. 9).

V knihařské činnosti nastal v 15. století obrovský zlom. Byl představen evropský vynález knihtisku. Objev a zrekonstruování je připisován německému obchodníkovi a zlatníkovi Johannesu Guttenbergovi. Za hlavní přínos knihtisku se považuje především rychlejší šíření knih ve srovnání s ručním opisováním. Jako další klady bychom mohli uvést prodlouženou životnost knih a jejich větší dostupnost (Šalda, 1973, s. 12–14).

Knihy se s přibývajícimi roky rozrůstaly, rozšiřovaly a zdokonalovaly. Dnešní doba nabízí neuvěřitelně široký výběr mezi knihami, učebnicemi, slovníky nebo skripty. V České republice existuje několik nakladatelství specializující se na učebnice, přičemž mezi nejznámější lze řadit např. nakladatelství Fraus, Alter, Soukromé pedagogické nakladatelství, Tobiáš atd. Tato nakladatelství zprostředkovávají distribuci učebnic, mluvnic, čítanek, atlasů, sborníků, zpěvníků, literatur, příruček nebo slovníků. I internet hraje v této knižní sféře velkou roli. Díky němu můžeme získat knihy z každého kouta světa nebo jakoukoli jinou knihu, odbornou, literární, matematickou.

Předním organizátorem vzdělávacích institucí v České republice je MŠMT ČR. Mezi vzdělávací orgán je řazen Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Ten stanovuje obecně platné tematické okruhy pro učivo, které musí být zahrnuto v učebnicích. Vytváření edukačních pomůcek je povinno jít ruku v ruce s požadavky vzdělávacích institucí. Ale jak už bývá zvykem, pravidla se ne vždy dodržují, čehož si lze všimnout i v souvislosti s tvorbou učebnic. Rozdílnost návaznosti tematických celků je v porovnání s obecně platnými osnovami někdy velmi zřejmá. Odlišnosti lze často spatřit i ve struktuře, do níž se mohou promítat osobní preference autorů (volba daného textu, metodiky apod.).

S jinakostí učebnic souvisí problém při jejich výběru. Někdy si jsou od sebe až natolik odlišné, že vyučující může přemýšlet nad následujícími otázkami: Je tato kniha pro mé žáky opravdu ta nejvhodnější? Není zde příliš mnoho znalostí, které ani nevyužijeme? Zvolím knihu s více či méně obrázky? Určitě bychom našli spoustu dalších otázek, jež si možná pedagogové při výběru pokládají. Volba závisí na škole a učitelích daného předmětu. Dodnes neexistuje žádný určitý model, podle něhož by se dalo říci: ano, tato učebnice je ta pravá a správná. Zde přichází na řadu ředitelův a zároveň učitelův úsudek, náležité prostudování a nakonec zvolení té nejlepší. Podle mého názoru je nutné učebnici prozkoumat z mnoha různých hledisek. Měl by být prozkoumán gramatický okruh, nabízené cvičební úlohy, ale taktéž by se měl učitel zaměřit na estetické hledisko, zda by učebnice mohla působit zajímavě a poutavě pro žáky. Volba je nanejvýše důležitým krokem. Neboť právě tato edukační pomůcka bude provázet studenta každý den v rámci povinné školní docházky.

Hlavním předmětem předkládané práce bude porovnávání aktuálních učebnic pro výuku českého jazyka. Komparace učebnic pro celý 2. stupeň je příliš obsáhlá, vzhledem k omezenému rozsahu práce, proto jsem se zaměřila pouze na tři učebnice užívané v 9. ročnících základních škol.

Teoretická část začíná vymezením pojmu *učebnice*, a to z důvodu klíčového významu tohoto termínu v rámci celé bakalářské práce. Dále se budeme zabývat rozdělením a typy učebnic, poté jejich tvorbou. V důsledku pokrokové doby a již zmiňovaných počítačů se pozvolna začíná rozšiřovat učebnice v elektronické podobě. Pro představu popisují výhody a nevýhody, které mají elektronické učebnice oproti klasickým, a naopak. Objeví se termín moderní doby *eLearning* a jeho definice. Rovněž jsem se stručně zaměřila na výzkumná pracoviště zabývající se otázkou učebnic.

Praktická část je založena na komparaci tří učebnic českého jazyka. Celou ji prezentuji zejména na základě mínění studentů a učitelů. Jejich názory jsem získala pomocí svého vlastního dotazníku. Tato část nejprve obsahuje krátký úvod a informace týkající se dotazníků. Dále představím jednotlivé učebnice vybrané pro srovnávání, uvedu základní údaje a vystihnu strukturu každé z nich. Poté už následuje samotná komparace učebnic.

Závěr bude obsahovat výsledky a postřehy z prováděné komparace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení klíčového termínu učebnice

Vymezení klíčového slova *učebnice* je z hlediska určení jednoznačné definice nesnadným úkolem. Většina autorů interpretuje pochopení termínu *učebnice* svými slovy, tudíž se setkáváme s několika typy definic. Pro názornou ukázkou jsem vybrala definice od tří různých autorů.

Příklady definic

„Již řadu let je všeobecně přijímáno, že školní učebnice jsou určitou formou kurikula, a to projektové formy. Odborníci, kteří se zabývají analýzami učebnic, vycházejí z pojetí, že učebnice manifestují obsahy vzdělávání vymezované v kurikulárních dokumentech a zároveň slouží jako scénář výuky, což je jejich hlavní (nikoliv ale jediná) funkce.“

(Průcha, In Maňák; Klapko, 2006, s. 28)

„Učebnice je tiež hlavným zdrojom získavania poznatkov, môže rozvíjať osobnosť žiaka, rešpektovať jeho individuálne schopnosti, rozvíjať záujem o učenie, učiť ho učiť sa, prepájať poznatky aj s inými zdrojmi.“

(Nogová, In Maňák; Klapko, 2006, s. 38)

„Učebnice je jedna z důležitých pomůcek vyučování, určená především pro žáky. Obsahuje učební látku, kterou si žák osvojuje ve škole za pomoci učitele a kterou si může opakovat a procvičovat, je-li třeba, vlastní prací domácí.“

(Chlup, In Svoboda, 1977, s. 78)

Výše uvedené příklady nám ukazují svou různorodost v používání slov, ale hlavní myšlenka vyplývající ze všech zmíněných definic je v základu pokaždé stejná. Učebnicí vždy rozumíme učební pomůcku sloužící žákovi a učitelovi v jejich společném vyučovacím procesu. Učitel díky ní získává přehled a jakousi osnovu, podle které bude žáky vyučovat. Žákům pro změnu slouží jako pomůcka v získávání nových znalostí, obnovování látky nebo pro využívání informací v ní obsažených.

1.1 Rozdělení učebnic

Učebnice jsou přizpůsobené k didaktické komunikaci mezi učitelem a žákem svým obsahem a strukturou. Předmětem didaktické komunikace je získávání didaktických informací (Čáp, Mareš 2007, s. 474). Edukační pomůcky obsahují metodicky zpracovávanou učební látku náležící konkrétnímu předmětu, stupni, typu školy a v neposlední řadě ročníku. Podle těchto kritérií lze učebnice rozdělit do skupin a podskupin.

Učebnice a jejich rozdělení do kategorií:

I. Učebnice podle typu školy

1. Učebnice pro základní školy
2. Učebnice pro střední školy
3. Učebnice pro vysoké školy

1. Učebnice podle stupně základní školy

- a) Učebnice pro 1. stupeň
- b) Učebnice pro 2. stupeň

II. Učebnice podle zaměření střední školy

- a) Učebnice pro gymnázia
 - Učebnice pro víceletá gymnázia
- b) Učebnice pro odborné školy
- c) Učebnice pro učiliště a nematuritní obory

III. Učebnice podle typu předmětu

- a) Učebnice českého jazyka
- b) Učebnice matematiky
- c) Učebnice anglického jazyka
- d) Učebnice dějepisu
- e) Učebnice elektromechaniky
- f) Učebnice pozemního stavitelství, atd.

IV. Učebnice podle typu podoby

- a) Učebnice tištěná
- b) Učebnice elektronická

1.2 Elektronická učebnice

V současné době konkurují tradičním tištěným učebnicím jejich elektronické verze. Ve školách se postupně můžeme setkávat s interaktivní tabulí, elektronickými/interaktivními pracovními listy nebo učebnicemi¹, audiovizuálními pomůckami. Elektronická učebnice má – v porovnání s učebnicí tištěnou – své výhody a nevýhody. Přes preferenci multimediálních učebních pomůcek mají knihy v tištěné podobě své nezastupitelné místo. Vystává otázka, jaká z těchto dvou typů učebnic představuje pro současné žáky efektivnější a smysluplnější prostředek k osvojování nových znalostí a informací? Získat jednoznačnou odpověď je velice nesnadným úkolem, to je zřejmé. Každý individuální jedinec nebo skupina bude upřednostňovat něco jiného než ostatní. V tabulce níže uvádím pro srovnání pár výhod a nevýhod obou typů učebnic. V poznámce pod čarou jsou o tomto druhu učebnic uvedeny podrobnější informace.

¹ Elektronická učebnice, někdy užíváno termínu *e-učebnice* a interaktivní učebnice, zkráceně *i-učebnice* jsou stejným typem učebnic, v obou případech jde o propojení tištěné učebnice do multimediální podoby. S jediným rozdílem, že *i-učebnice* je rozšířená o interaktivní doplňky. Staudková, Hana. *Nakladatelství Alter: Učebnice, učební pomůcky a odborné publikace* [online]. Poslední revize 2010. [cit. 20. 3. 2012]. Dostupné z www: <<http://www.alter.cz/obchod/interaktivni-ucebnice-86/>>. Ukázka e-učebnice: <<http://odkazy.rvp.cz/odkaz/ZVAAC/1071/ELEKTRONICKA-UCEBNICE-LITERATURY.html>>. Hesová, Alena. *Metodický portál RVP: Inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Poslední revize: 4. 5. 2010. [cit. 21.3 2012]. <<http://www.iucebnice.cz/ukazka/index.html>>. Fraus, Jiří. *Nakladatelství Fraus: Interaktivní učebnice* [online]. Poslední revize: 2011. [cit. 21.3 2012]. Ukázka videa interaktivní učebnice: <http://www.youtube.com/watch?v=GAKchMMgEDk&feature=player_embedded#!>. Fraus, Jiří. *Nakladatelství Fraus: Interaktivní učebnice* [online]. Poslední revize: 20.1 2011. [cit. 21.3 2012].

Tabulka č. 1

Výhody elektronické učebnice	Nevýhody elektronické učebnice
lepší dostupnost	podmíněnost na technologiích (počítač musí být vždy plně funkční)
snadnější aktualizace	nevhodnost pro určité typy učitelů
doplnění o pokrokové možnosti (video, animace, internet)	přesycenost elektronickými zprávami
atraktivnější vzhled	unavenost zraku
individuální přístup ke studentům (př.: zvětšení písma pro slabozraké)	
žádné zatěžování zadní části těla	

1.3 Tištěná učebnice

Tištěná podoba učebnice je všem dobře známa a každý se s ní v rámci povinné školní docházky nejménou setkal. Výhody a nevýhody tištěných učebnic ilustruje následující tabulka.

Tabulka č. 2

Výhody tištěné učebnice	Nevýhody tištěné učebnice
menší unavenost zrakových orgánů	občasná situace horší dostupnosti
vpisování poznámek do učebnice	obtížnější a nákladnější aktualizace
schopnost prolistování si celým obsahem knihy	fyzicky náročnější (těžká taška, s čímž souvisí případné bolesti zad)
možnost vrátit se do jednotlivých kapitol díky záložkám	opotřebovanost knihy
přímý kontakt s knihou	finančně nákladnější
otevření knihy kdykoli a kdekoli	
snadnější orientace	

Jak je možno vidět i podle výše uvedených tabulek, nalézt správnou odpověď preferencí určitého typu je opravdu svízelnou úlohou. Oba druhy mají své výhody, ale též nevýhody. Zde se dostává na řadu uvážení školy, jakou učebnici si zvolí. Samozřejmě, že na výběru se podílí v drtivé většině více pedagogů, kteří budou edukační materiál používat. Každý učitel je odlišný a preferuje něco jiného. Zatímco mladí vyučující budou patrně dávat přednost modernějšímu pojetí výuky (metody kritického myšlení, práce s interaktivní tabulí apod.), starší pedagogové mohou (ale nemusí) na inovativně realizovanou výuku pohlížet

s despektem. Nejdůležitější je však dohoda mezi oběma generacemi/pedagogy o tom, co je nejlepší a nejvhodnější pro jejich žáky, myslet především na ně.

Například dle Maňáka by učebnice jakožto primární zdroj neměla být v žádném případě nahrazována, ale moderní technologie úplně neztracuje. Jeho doporučení je kompromis, kdy by mělo docházet ke spojení moderní techniky s klasickou učebnicí.

Školy by si měly stále zachovávat klasické, tištěné učebnice jako výchozí a hlavní zdroj informací, ale výuka může být doplněna o přednosti moderního světa. Díky tomu budou žáci celé vyučování vnímat jako zajímavější a poutavější (Maňák, In Knecht, Janík a kol., 2008, s. 22. Dostupné z www:

http://www.paido.cz/pdf/ucebnice_z_pohledu_pedagogickeho_vyzkumu.pdf).

2 Tvorba učebnic

Každé učivo se dle obsahového zaměření stává součástí učebních plánů, osnov a učebních pomůcek, jež nás budou zajímat nejvíce.

2.1 Tvoření učebnic

Je předpokládáno, že do učebnice se musí vejít informace, úkoly, přehledy, texty, schémata, poučky, ilustrace, nadpisy, poznámky, otázky, zajímavosti, fotografie a v dnešní době například i internetové odkazy. Na všech těchto částech se podílí tým několika lidí. Než se kniha dostane do finální podoby nebo na pulty obchodů, pracují na ní lidé mnoho měsíců nebo dokonce i let.

Nejdůležitější postavou je autor, popřípadě kolektiv autorů, dále sem patří redaktor, jazykový korektor, odborníci na didaktiku, pedagogové, recenzenti, výtvarníci, grafici a další osoby.

Tvorba učebnic je považována za náročnou činnost. Texty a výklady v ní obsažené musí být správné, doložitelné, vysvětlitelné, přesné, zajímavé a především srozumitelné pro skupinu žáků, kterým je určena.

2.2 Základní okruhy²

Plán

Jestliže se nakladatelství rozhodne zpracovat a vydat novou knihu, je zapotřebí mít vše plně do detailu promyšlené. Šéfredaktor/ka nakladatelství dá za úkol sestavit celkový plán vzhledu, struktury a obsahu. Tento úkol svěří odbornému redaktorovi či redaktorce. Redaktor/ka musí mít neustále na paměti věk žáků, kterým je učebnice věnována, z toho důvodu je povinen/a dbát na vhodnou adekvátnost zařazení učební látky do nové učebnice.

² Fraus, Jiří. *Nakladatelství Fraus: Interaktivní učebnice* [online]. Poslední revize: 2011. [cit. 21.3 2012]. Dostupné z www: <<http://zak.flexilearn.cz/jak-vznikaji-ucebnice/>>.

Text

Poté, co plán projde všemi prověřenými a je vybrán za vhodný materiál, musí nakladatelství vyhledat vhodného autora. Jeho úkolem bude napsat a vytvořit učebnici. Vybírají se především ověřenými autoři, kteří již mají zkušenosti. Noví se volí zejména na doporučení. Aby autor věděl jak má celá kniha vypadat, tak mu nakladatelství odevzdává svůj plán a může začít zpracovávat text. Redaktor/ka ve spolupráci s autorem přizpůsobuje rozsah, členění a obtížnost/zjednodušení textu. Autor texty píše, redaktor/ka je kontroluje, opravuje a přizpůsobuje. Hotový materiál je poslán zpět do nakladatelství, kde ho pověřené osoby zkontrolují, posoudí a nakonec zkontrolují.

Ilustrace

Současně pracuje na knize jak autor, redaktor, tak i grafik. Jeho úlohou je najít nejvhodnější fotografie, ilustrace či jiné doprovodné grafické podklady. Fotografie jsou vybírány tak, aby byly co nejpoutavější a nejzajímavější, ale přijatelné pro školní vyučování. Musí být v dostatečné kvalitě a v neposlední řadě použité v souladu s autorskými právy. Po schválení plánu začíná grafik se začleňováním vybraných fotografií a ilustrací na jednotlivé stránky.

Schvalování

V České republice se nově vzniklé učebnice zařazují na seznam učebnic, ale ještě než mohou být zařazeny, musí projít schvalovací doložkou MŠMT. Schvalovací proces provádí pověřené osoby ministerstva, ale také nezávislí odborníci, na které se MŠMT obrací. MŠMT podrobí již připravenou publikaci recenznímu řízení. Pověřené osoby se zaměřují na didaktický obsah, metodické a didaktické zpracování, shodu s kurikulárními dokumenty, ověřují přesnou a odbornou správnost obsahu. Celá tato analýza se provádí s ohledem a přiměřeností k věku žáka. Po kontrole veškerého materiálu jsou nakladatelství zaslány podrobné recenzní posudky.

V nakladatelství proběhnou různé korektury a úpravy dle pokynů MŠMT. Jakmile je vše v učebnici nakonec schváleno ministerstvem, šéfredaktorem nakladatelství a pověřenými odborníky, dojde k udělení schvalovací doložky a kniha je připravena k tisku.

Schvalovací doložka

³ „Schvalovací doložku učebnici uděluje ředitel odboru ministerstva, který odpovídá podle platného Organizačního řádu ministerstva za obsah rámcového vzdělávacího programu, pro který je předložena učebnice určena.“

⁴ „Schvalovací doložka je udělována na dobu šesti let, v odůvodněných případech je možné udělit schvalovací doložku i na kratší dobu.“

⁵ „Po vydání učebnice opatřené schvalovací doložkou zašle nakladatel do 30 dnů tomu odboru ministerstva, který schvalovací doložku udělil, čtyři výtisky učebnice a údaj o ceně učebnice. Po jednom výtisku obdrží:

- odborný referent, který má v gesci příslušnou oblast vzdělávání a navrhl udělení schvalovací doložky,
- knihovna ministerstva,
- Národní ústav odborného vzdělávání nebo Výzkumný ústav pedagogický (Národní pedagogický institut),
- Ústav pro informace ve vzdělávání - Národní pedagogická knihovna Komenského.“

³ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor ke stažení: Čl. III – Udělení schvalovací doložky*, s. 2 [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>>.

⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor ke stažení: Čl. III – Udělení schvalovací doložky*, s. 3 [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>>.

⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor ke stažení: Čl. III – Udělení schvalovací doložky*, s. 3 [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>>.

⁶ „Schvalovací doložka může být ředitelem věcně příslušného odboru udělena učebnici, která:

- *respektuje Ústavu ČR a právní předpisy platné na území ČR; zejména respektuje základní práva a svobody, které se zaručují všem lidem bez rozdílu rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině a prosazuje rovné příležitosti mužů a žen,*
- *je v souladu s příslušným rámcovým vzdělávacím programem, podporuje utváření a rozvíjení klíčových kompetencí a směřuje k dosahování očekávaných výstupů vzdělávacích oborů (okruhů),*
- *je zpracována na dostatečné odborné úrovni a ve shodě s efektivními didaktickými postupy vhodnými pro věk žáků, jimž je učebnice určena,*
- *po jazykové a grafické stránce odpovídá věku žáků a specifikám daného vzdělávacího oboru nebo průřezového tématu.“*

⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor ke stažení: Čl. IV. Podmínky nutné k udělení schvalovací doložky*, s. 4 [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www:

<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>.

3 Významná pracoviště na výzkum a evaluaci učebnic

3.1 Evaluace učebních pomůcek

Evaluací rozumíme činnost zaměřující se na zhodnocení systému, předmětu, oblasti, věci či projektu. Jde o důkladné zjištění a prověření informací s cílem udělat spolehlivé rozhodnutí na základě zjištěných podkladů (Průcha, 1996, s. 9–11).

Evaluace učebnic

Při evaluaci jde především o to, zjistit, zda je daná učebnice vyhovující pro studenty. Hlavními body⁷ evaluace jsou:

1. *vyhodnocení* – vyhodnocuje se a zjišťuje kvalita vlastností,
2. *posouzení* – posouzení především na jejím používání v praxi,
3. *korektury* – posledním důležitým bodem jsou korektury u nevyhovujících vlastností, – jestliže se nějaké objeví, musí se bezprostředně opravit.

Těžiště evaluace učebních pomůcek spočívá ve vymezení přiměřenosti a náročnosti textů k věku žáka. Hlavní body evaluace se provádí zhodnocením:

- a) strukturních komponentů,
- b) rozsahu a obtížnosti,
- c) obrazových komponentů,
- d) fungování ve výuce,
- e) postoj učitelů a žáků k učebnicím.⁸

3.2 Výzkumná pracoviště

Významné ústavy zabývající se výzkumem a otázkou učebnic uvádí Průcha ve své knize *Pedagogická evaluace*,⁹ mezi světová pracoviště patří:

⁷ Průcha, 1996, s. 54.

⁸ Podrobněji srov. Průcha, 1996, s. 54–56.

⁹ Průcha, 1996, s. 52–54.

Georg-Ecker Institut fur internationale Schulbuch-forschung

V Německu v městě Braunschweig již řadu let působí centrum pro mezinárodní výzkum a analýzu – *Georg-Ecker Institut fur internationale Schulbuch-forschung*. Institut se zaměřuje hlavně na učebnice společenskovedních předmětů (dějepis, vlastivěda, zeměpis). Ústav se nezaměřuje pouze na srovnávání německých knih, avšak přijímá i zahraniční knihy ke komparaci. O svých pracích pojednávají v časopise *International Schulbuchforschung*.

International Textbook Research Network

Mezinárodní síť výzkumu učebnic s mnoha rozšířenými centry po Kanadě, Austrálii, USA, ale i po Evropě.

Japan Textbook Research Center

V Japonsku působí ústav, jenž uskutečňuje několik evaluací. Hodnotí text, srovnají a analyzují užívané termíny. Komparují učebnice ze všech koutů světa.

IARTEM – International Associan for Research on Textbooks and Educational Media

Mezinárodní vědecká organizace zabývající se taktéž evaluací. Tato asociace pořádá mimo jiné i konference na téma kvalita učebnic. Poslední konference se konala v Dánsku, roku 1995.

3.3 Výzkum učebnic v České republice

Měření kvantitativních vlastností učebnic začalo zprvu probíhat kolem 20. let 20. století na území Ameriky¹⁰ (Průcha, 1996, s. 53). Prováděla se nejruznější měření a porovnávání. V České republice se na evaluaci podílel Václav Příhoda. S dalšími badateli se zaměřil na výzkum českých slabikářů a učebnic. V 80. letech 20. století se začali mnozí další pedagogové zajímat o evaluaci a navazovali tak na Příhodu. Především osobnosti jako Bednařík, Wahla nebo neméně známý Průcha. Díky získaným podmínkám ze západních výzkumů byla provedena velká evaluace učebních pomůcek pro různé předměty, školy,

¹⁰ K výzkumům učebnic podrobněji srov. v knize: PRŮCHA, J.: *Pedagogická evaluace: Hodnocení vzdělávacích programů a výsledků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 166 s. ISBN 80-210-1333-8.

ročníky. Konalo se mnoho seminářů navazujících na tuto problematiku. Byly vydány sborníky, například *Tvorba učebnic*. Z těchto publikací je možno čerpat i v současné době (Průcha, 1996, s. 53). Zájem o problematiku učebnic trval až do konce roku 1989. Po tomto roce se stalo mnoho převratů, do české pedagogiky se dostávala nová, zajímavější a aktuálnější témata, proto se téma učebnic začínalo postupně odsouvat a brát jako ne tolik důležité. S novou érou souvisí i rozmach elektronických technologií. Klasické učebnice se tím pádem posuzovaly jako zastaralé, nmoderní, tudíž neperspektivní, aby se jimi někdo více zabýval. Avšak po nějakém čase bylo zjištěno, že primárním studijním materiálem nakonec stejně zůstávají klasické učebnice. Z tohoto důvodu se začal opět provádět jejich výzkum (Průcha, 2008, s. 27, In Knecht, Janík, kol.).

Nicméně situace dnes kolem učebnic v České republice není stále příznivá. Sice dle Průchy lze tvrdit, že se jejich otázka dala do pohybu a mnozí se jim věnují, ale edukační materiály nejsou studovány do patřičné hloubky, není realizován žádný dlouhodobý výzkum, jenž by stanovil jasně daná kritéria, podle kterých by se s určitostí a přesností dalo říci, jaké učebnice jsou opravdu pedagogicky kvalitní a přijatelné (Průcha, 2008, s. 27, In Knecht, Janík, kol.).

Za zmínku alespoň stojí výrazná skupina kolem Josefa Maňáka, nazývající se *Skupina pro výzkum učebnic*, kde se soustřeďují známí výzkumníci jako J. Průcha, V. Čapek, P. Gavora, J. Maňák, P. Knechta, Z. Beneš, D. Hudecová. Jejich hlavním cílem jsou učebnice a bádání kolem nich (Maňák, Klapko, 2006, s. 10–11).

Společně vydali několik mnoho zajímavých a přínosných monografií:
 „*Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*“ – Knecht, Janík a kolektiv¹¹,
 „*Učebnice pod lupou*“ – Maňák, Klapko¹²,
 „*Hodnocení učebnic*“ – Maňák, Knecht¹³.

¹¹ KNECHT, P., JANÍK T. a KOLEKTIV (ed.): *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. 11. svaz., 284. publik. Brno: Paido. 2008. 196 s. ISBN 978-80-7315-174-4.

¹² MAŇÁK, J., KLAPKO, D. (ed.): *Učebnice pod lupou*. 4. svaz., 234. publik. Brno: Paido: edice pedagogické literatury, 2006. 124 s. ISBN 80-7315-124-3.

¹³ MAŇÁK, J., KNECHT, P. (eds.): *Hodnocení učebnic*. 7. svaz., 258. publ., Brno: Paido, 2007. -140 s. ISBN 978-80-7315-148-5.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Úvod

Ve své praktické části se budu věnovat současným učebnicím českého jazyka užívaných v 9. ročnících ZŠ. Jejich vzájemná komparace vychází z dotazníkových odpovědí dvou rovin uživatelů, studentů a pedagogů. Ve svých otázkách se nezaměřuji pouze na jedno téma učebnice, ale pohlížím na ni jako na celek. Je nutné předem upozornit, že se nejedná o dlouhodobé výzkumné bádání, nýbrž o zveřejnění informací a nástin názorů poskládaných na základě jednorázového dotazníkového šetření.

Do dotazníkového šetření byly začleněny následující edukační materiály¹⁴:

- **Alter** (*Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a nižší ročníky víceletých gymnázií – I. díl – Učivo o jazyce*, dále jen Alter),
- **Fraus** (*Český jazyk pro 9. ročník základní školy a kvartu víceletého gymnázia*, dále jen Fraus),
- **SPN** (*Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*, dále jen SPN).

1 Informace o dotaznících

Výzkumu se podrobili žáci a učitelé v březnu, roku 2012, na několika základních školách po Tábořsku a okolí (ZŠ a MŠ Tábor, Helsinská 2732; Základní škola a Mateřská škola Tábor, Husova 1570; Základní škola Tábor, Zborovská 2696; Základní škola a Mateřská škola Malšice, okres Tábor; Základní škola Chýnov, okres Tábor). Byly vybírány školy podle typu nakladatelství užívaných učebnic.

Přístup jednotlivých škol se značně lišil. Někteří mě přijali pozitivně a byli moc milí. Ihned měli zájem o mé téma. Nebyl vůbec žádný problém materiál v hodině rozdat a zabrat tím zhruba pět minut z výuky. Bohužel jsem se setkala i s přístupem opačným – zástupce školy se na mě díval odměřeněji, byl nepříjemný a činilo mu velký problém mi vyhovět. Toto nevstřícné chování bylo zdůvodňováno velkým množstvím žadatelů o provedení dotazníkových šetření. Ale nakonec jsem se i se školami, které byly zpočátku nedostupné, dokázala domluvit.

¹⁴ Mezi další česká nakladatelství podílející se na vydávání materiálů pro školní potřeby lze řadit následující: *Jinan*, *Pansofia*, *Prodos*, *Tobiáš*.

K učebnicím Alter a SPN se mi podařilo shromáždit odpovědi od sta studentů. Názory pedagogů u Alteru čítají čtyři dotazníky, u SPN bylo získáno na šest dotazníků. U učebnice Fraus jsem rozdala po 60 dotaznicích, vyplněných se mi jich vrátilo pouze 48. Učitelů se nakonec zúčastnilo sedm. I když dochází k nevyrovnanému počtu mezi učebnicemi Alter a SPN s Frausem, přesto Frause do komparace zahrnuji.

Dotazníky se týkají pouze gramatické stránky učebnic. Jeden z dotazníků byl vytvořen pro žáky 9. tříd. Obsahuje deset otázek. Prvních sedm otázek je zjišťovacích. Zbýlé tři doplňovací. Žáci byli požádáni, aby se v dolní části u doplňovacích otázek rozepsali a poskytli své postřehy k učebnici. V tomto případě nebyla odezva tak velká. Druhý dotazník byl pro pedagogy, u nich mě zajímal jejich vlastní názor z pohledu každodenního užívání. Někteří poskytli cenné rozsáhlé názory a připomínky, jiní se rozepsali méně. Druhý typ dotazníků je pouze o doplňovacích otázkách.

Ukázka otázek pro studenty:

1. *Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů?*
2. *Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?*
3. *Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením?*
4. *Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito?*
5. *Zdá se Vám kniha přehledná?*
6. *Orientujete se v učebnici snadně?*
7. *Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie?*
8. *Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat?*
9. *Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici?*
10. *Váš vlastní názor na učebnici?*

Ukázka otázek pro vyučující:

1. *Jaký se Vám zdá obsah učebnice?*
2. *Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?*
3. *Je podle Vás v učebnici dostačující počet příkladů?*
4. *Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice?*
5. *Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat?*
6. *Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici?*
7. *Váš vlastní názor na učebnici?*

2 Stanovení hypotéz

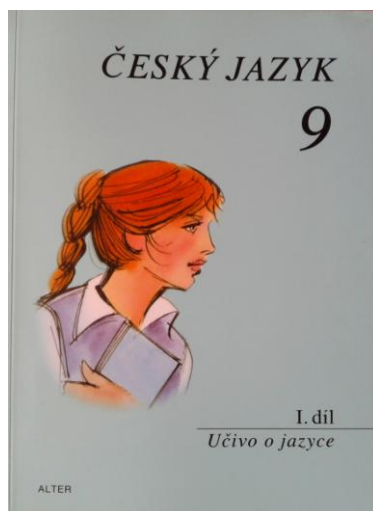
Vzhledem k odlišnému vnitřnímu rozvržení komponentů v analyzovaných učebnicích, mezi jednotlivými nakladatelstvími, jsem se rozhodla stanovit následující hypotézy:

- 1) V učebnici od nakladatelství Alter – *Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a nižší ročníky víceletých gymnázií – I. díl – Učivo o jazyce* je zpozorována větší nepřehlednost v rozvržení výstavby (gramatika, cvičení, tabulky aj.) na jednotlivých stránkách než u učebnic Fraus – *Český jazyk pro 9. ročník základní školy a kvartu víceletého gymnázia* a SPN – *Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*.
- 2) Učebnice Fraus – *Český jazyk pro 9. ročník základní školy a kvartu víceletého gymnázia* bude pro žáky nejvíce lákavá, zejména z důvodu použití ilustrací, fotografií, přehledných tabulek.
- 3) Učebnice SPN – *Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií* bude po gramatické stránce pro žáky nesrozumitelná a bude posuzována jako nemoderní a nezajímavá.
- 4) Názory učitelů a studentů se od sebe budou dosti lišit.

Každé jednotlivé učebnici bude věnována vlastní kapitola, zpočátku ji představím a předložím stručné, základní informace.

Přímá komparace učebnic bude probíhat následovně. Vždy bude uvedeno přesné znění jedné otázky z dotazníku pro studenty. Pod ní se objeví tři zpracované grafy s vystihujícími odpověďmi na každou učebnici. Následně budou výsledky grafů okomentovány a bude přidán vlastní názor na dané téma. Kromě toho bude možnost přečíst si některé autentické názory a komentáře od pedagogů.

3 Nakladatelství ALTER - Český jazyk 9

3.1 Základní informace o učebnici

Nakladatelství Alter vydalo ucelenou řadu učebnic pro 2. stupeň základní školy od 6. – 9. ročník a příslušné ročníky víceletých gymnázií. Výklad v ní obsažený se shoduje s požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Tato řada se v roce 2003 stala nejlepším předváděným předmětem na výstavě Schola Nova. MŠMT ji schválilo dne 22. 10. 2001. Veškeré schválené učebnice mají platnost po dobu šesti let od data schválení. V tomto případě lze jednoduše dojít k závěru, že je tzv. „prošlá.“

Autory jsou Hana Hrdličková, Jiří Dědeček, Jana Hrdličková a Miroslava Horáčková. Učebnice pro český jazyk 9. tříd se skládá ze tří dílů. Prvním je hlavní učebnice zabývající se učivem o jazyce. Druhý díl se orientuje na sloh. Třetí obsahuje přehledy učiva, tabulky, rozborů, cvičení navíc.

Podstatou učebnice je rozvíjení komunikačních, slohových a jazykových dovedností. Alter neposkytuje žákům připravené poznatky ihned, ale snaží se ho přinutit, aby se k novým vědomostem a informacím dostal sám, svojí vlastní prací a přemýšlením.

Slohová část směřuje k zdokonalování sdělovacích schopností a dovedností. Snaží se připravit žáka na řešení skutečných životních situací. Rozumně sestavit strukturovaný životopis, žádost, poblahopřát nebo se připravit na situaci, kdy člověk musí někomu kondolovat.

Učebnice je zaměřena na procvičování jak v rovině ústní, tak písemné.

3.2 Kompozice učebnice

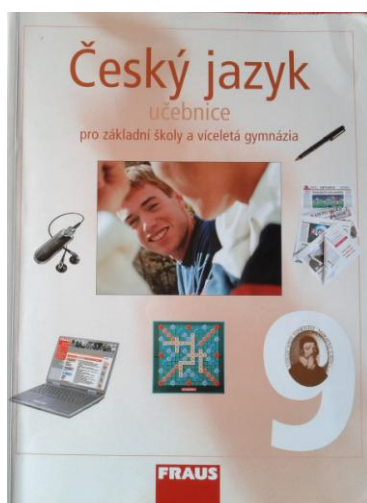
Výchozí obsah se skládá z osmi velkých okruhů opírající se o lingvistické části jazyka.

Základem je:

- skladba,
- tvarosloví,
- stavba slova a tvoření slov,
- pravopis,
- slovní zásoba a její jednotky,
- zvuková stránka jazyka,
- stavba jazykového projevu,
- obecné výklady o jazyce.

Slohovou část tvoří samostatná učebnice s názvem II. díl.

4 Nakladatelství FRAUS - Český jazyk – učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia 9

4.1 Základní informace o učebnici

Tvůrčí osobnosti jsou tři ženy – Zdeňka Krausová, Martina Pašková a Jana Vaňková. Učebnice je vydaná pod vedením nakladatelství Fraus, podléhá a zároveň odpovídá požadavkům Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Ke dni 30. 8. 2006 byla schválena doložkou MŠMT.

Hlavní záměr je rozvíjení komunikačních schopností u žáka a podporování jeho tvořivosti. Autorky se zaměřují na to, aby žáci byli schopni umět si veškeré věci nějakým způsobem zobecnit, snaží se o jejich logické uvažování. Také usilují o prohloubení citu schopnosti pracovat s textem a zároveň ho pochopit. Vyskytuje se poměrně mnoho nových termínů pro obohacení slovní zásoby. Zvídavými otázkami se autorky snaží přinutit žáky k samostatnému vzdělávání se.

Slohová část se, stejně jako u Alteru, orientuje na umění si poradit nebo dokázat reagovat v běžných životních situacích.

Učebnice je zaměřena na procvičování jak v rovině ústní, tak písemné.

4.2 Kompozice učebnice

Obsah je rozčleněn do sedmi velkých okruhů a na slohovou část:

- slovní zásoba a význam slova,
- nauka o tvoření slov,
- tvarosloví,

- skladba,
- pravopis,
- zvuková stránka jazyka,
- obecné výklady o jazyce,

Od Alteru se liší tím, že Fraus zahrnuje přímo do učebnice o jazyce i slohovou část:

- komunikace a sloh.

Za užitečné považuji ukázkové schéma struktury učebnice přímo na deskách s názvem: „Co kde v učebnici najdeš“.

Logo tematického celku – je umístěno vždy v horních částech na okrajích stránek.

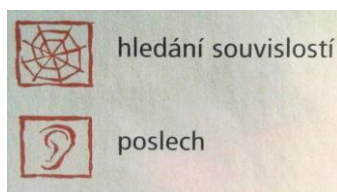
Příklad: Kapitola *Skladba* má logo puzzle, *Pravopis* má pero a inkoust.

Úkol k zamyšlení – je situován pod logem tematického celku.

Příklad: „*Jak byste komunikovali s člověkem, jenž mluví jazykem, který neznáte?*“

Piktogramy – slouží pro lepší orientaci v učebnici. Na str. 6 jsou znázorněny všechny piktogramy použité v učebnici Fraus.

Příklad:

Přehled gramatiky – je vždy odlišen od celého textu pomocí oranžového rámečku.

Veškeré důležité body jsou zvýrazněné a mají jiný typ písma.

Speciální blok – nachází se v něm souvislosti mezi češtinou a dalšími předměty.

Příklad: „*Najděte na internetu vysvětlení, co je to politika trvale udržitelného rozvoje lidské společnosti a trvale udržitelného života na Zemi.*“

Informace – buď zcela nové, anebo už známé informace.

Příklad: „*Kde na mapě najdete Nevadu?*“

5 Nakladatelství SPN - Český jazyk pro 9. ročník základní školy

5.1 Základní informace o učebnici

Učebnice vydaná pražským Soukromým pedagogickým nakladatelstvím. Autory jsou Vlastimil Styblík, Marie Čechová, Přemysl Hauser, Eva Hošnová. Byla taktéž vytvořena na základě požadavků Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Schválení proběhlo dne 30.4 1996. Tato učebnice je ze všech komparovaných úplně tou nejstarší.

Učebnice SPN se rovněž snaží o žákovu poznání českého jazyka. Rozvíjení jeho dovedností v rovině jazykové a slohové. Studentům podává veškerá fakta a výklad ihned, bez jakéhokoli samostatného bádání, ani nepokládá žádné otázky mimo český jazyk, čímž se odlišuje od předchozích učebnic.

Slohová část je orientovaná stejným způsobem jako Alter a Fraus.

Učebnice je zaměřena na procvičování jak v rovině ústní, tak písemné.

5.2 Kompozice učebnice

Obsah celé učebnice je rozvržen do dvou velkých okruhů, které jsou dále rozděleny na kapitoly:

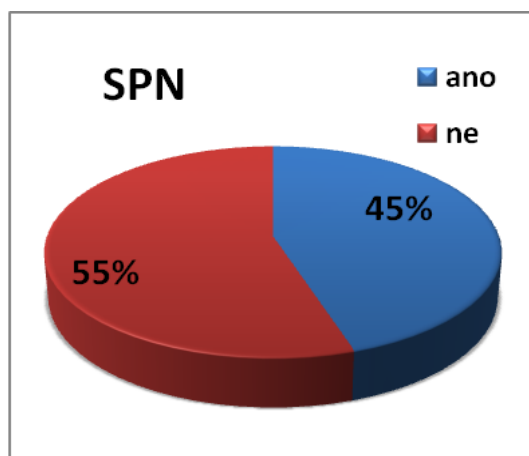
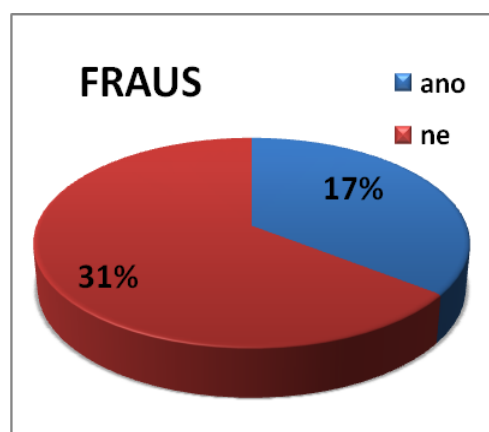
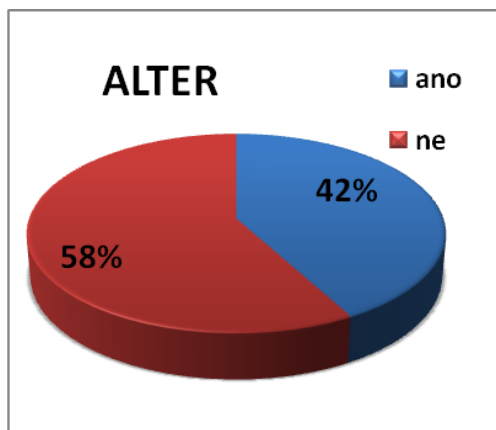
- *jazyk*
 - jazyky slovanské a obecné výklady o českém jazyce,
 - zvuková stránka jazyka,
 - tvoření slov,
 - význam slova,
 - tvarosloví,

- skladba.
- *sloh a komunikace*
 - slohové postupy a útvary užívané v různých komunikačních oblastech a situacích.

6 Rozbor jednotlivých dotazníkových otázek

6.1 KOMPARACE č. 1

1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů?

Z grafu je patrné, že s odbornými termíny je to těsnější. Ale výsledek je následující – studenti spíše neshledávají v jednotlivých učebnicích nadměrné množství odborných názvů.

Učebnice vyhrazená pro poslední ročníky shrnuje, třídí a upevňuje veškeré poznatky za celou školní docházku na 2. stupni. Zpracování prvního grafu mě proto nemile překvapilo, u této otázky bych čekala mnohem jasněji diferencované odpovědi, poněvadž se domnívám, že žáci v 9. třídách bývají nebo by alespoň měli být s většinou pojmů týkající se českého jazyka obeznámeni z předešlých ročníků. Já osobně považuji odborné termíny ve všech učebnicích za dostačující a přiměřené věku studentům.

Z hlediska první dotazníkové otázky nejvíce oceňuji učebnici Fraus, která je právě odbornými či novými slovy protkaná od začátku až do konce nebo se objevuje velké množství zvládnutých otázek. Termíny a hloubavé otázky pocházejí nejen z českého jazyka, ale

i například zeměpisu (autorky se dotazují žáků, jestli vědí, kde leží Severní ledový oceán nebo které další oceány jsou na naší planetě), otázky z literatury („Ve které části Bible najdete knihy Mojžíšovy?“), fyziky („Co si pamatujete o částicovém složení látek?“) nebo dotazy týkající se společenských témat („Co víte o anorexii?“). Považuji to za velice přínosné, poučné a informativní, případně si žák zopakuje to, co už dávno ví.

V Alteru můžeme takovéhle všetečné otázky rovněž spatřit. Bývají modře a kurzívou odlišeny od ostatního textu, povětšinou se vyskytují pod nějakým úryvkem a na něj pak navazují. Jsou spíše všeobecnějšího rázu (jaké je vaše kapesné, založili byste si kapelu, jaká je vaše cesta do školy). Z jedné stránky to není vůbec špatné, studenti tak mají možnost trénovat projev, mohou rozvíjet své komunikační schopnosti na zadané téma, ale na druhou stranu, jak níže uvidíte podle některých názorů učitelů, učebnice Alter je vesměs rozsáhlejší a povídat si se studentem o tom, jestli je pečlivost při práci nutná, je spíše nemožné, neboť na bezpodstatné vyprávění není v hodinách českého jazyka dostatek času.

Nabízí se otázka, proč v Alteru na otázky mimo není dostatek času a u Frause by mohl být? Odpovědět není úplně jednoduché, každá hodina je časově jedinečná, někdy čas na konverzaci mimo vyjde, jindy ne. Také záleží na postoji učitele k tomuto typu otázek.

Rozdílnost otázek mezi učebnicemi nakladatelství Fraus a Alter spočívá v tom, že pokládané otázky od Frause se týkají školní výuky, dalších předmětů nebo podporují rozšíření žákova všeobecného rozhledu, Alter a jeho otázky nejsou v podstatě nijak důležité, slovní zásobu neobohacují, nenabízejí větší poznání. Dle mého vlastního názoru, takovéhle dotazy by možná více patřily například do občanské či rodinné výchovy než do českého jazyka.

V SPN se termíny týkají převážně českého jazyka. Nevyskytují se zde žádné diskutabilní otázky mimo předmět.

Autentický názor pedagogů na jednotlivé učebnice – téma 1. otázky

1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)

Alter

„Rozsah odpovídá opakování látky za celý 2. stupeň.“

„Učivo příliš rozsáhlé a podrobné, odborný jazyk odpovídající a přiměřený.“

„Jazyk přiměřený.“

Fraus

„Odborné názvy většinou vyhovující.“

„Občas zbytečně podrobné, i když nápadité.“

„Odborné názvy, termíny, časování učiva odpovídající.“

SPN

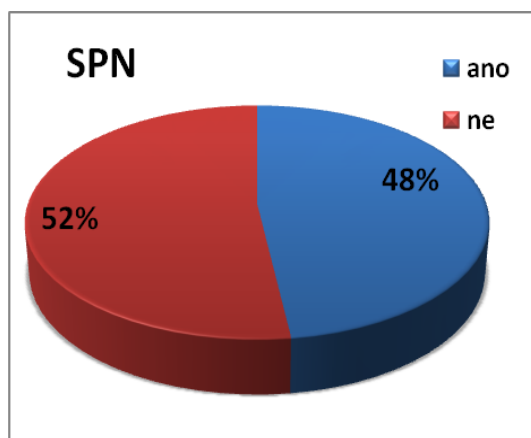
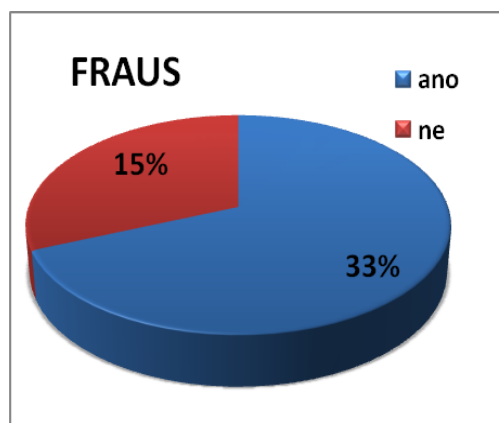
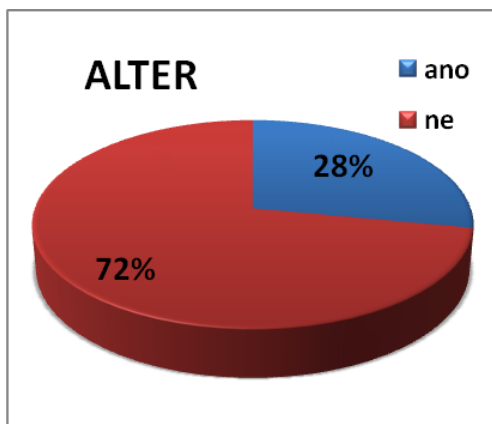
„Užitý jazyk leckdy pro děti nesrozumitelný.“

„Jazyk srozumitelný, příliš odborných termínů.“

„Použití jazyka vhodné-srozumitelné.“

6.2 KOMPARACE č. 2

2. *Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?*

Co se týče mluvnice a jejího objasnění, nejvíce jsou žáci spokojeni s vysvětlením od Frause. Alter v tomto případě nedopadl dobře, studenti hodnotí výklad jako nesrozumitelný. SPN obstála podle výsledků průměrně, žáci jsou pouze o 4% nespokojeni než spokojeni.

Domnívám se, že je nesrozumitelnost podání gramatiky u Alteru, dle některých názorů pocházejících přímo od studentů, pravděpodobně způsobena celkovým uspořádáním učebnice. Mnoho z nich se v ní špatně orientuje a pokládá ji za nepřehlednou. To je eventuální vysvětlení na otázku, proč zrovna v této učebnici není vysvětlení gramatiky žákům zcela jasné, když v jiných je látka stejná, ale lépe srozumitelná.

V každé učebnici je gramatika nějakým způsobem odlišena. U Frause zvolily autorky do oranžova laděné tabulky a rámečky, důležité body jsou odlišeny oranžovou/černou barvou a tučným písmem. Je spíše stručnější, ale je sděleno vše podstatné. Pro snadnější pochopení nechybí na ukázkou pár typických příkladů. Jejich gramatickou stránku hodnotím z hlediska

přehlednosti jako nejlepší a z hlediska srozumitelnosti jako dobře pochopitelné, leč některé gramatické výklady příliš stručné. Jistá menší výhrada by se týkala větných členů, po prostudování učebnice jsem zjistila, že se autorky zaměřily pouze na přísudek, přívlastek a doplněk. I když lze předpokládat, že se žáci v ostatních větných členech orientují, i tak bych je tam pro celistvost zařadila.

V SPN nebyli autoři velmi nápadití, zobrazovaná gramatika je odlišena pouze modrým svislým pruhem po dobu trvání výkladu. Podáváno často jako jeden souvislý text, což může v dnešní době, kdy studenti uplatňují spíše heslovité vyjadřování nebo různé zkratky, působit únavně a nezáživně. Než se prokousají celým výkladovým textem, může se stát, že zapomenou, co bylo na začátku nebo co je hlavní myšlenkou.

Oproti mínění studentům mám odlišný názor, gramatika sice není graficky nápaditě zpracovaná, ale obsahuje všechny potřebné informace a vysvětlení, které se mi zdá jako přijatelné a srozumitelné. Ani zde nechybí příklady pro snadnější pochopení. Stejně jako vyučující (viz. ukázka autentických výpovědí pedagogů na konci komparace), i já shledávám zalíbení u směru gramatiky, kdy celá učebnice nejprve začíná kapitolou o jazyku a pak následující logicky po sobě jdoucí témata. V porovnání okruhu skladby a jejích větných členů, oproti analyzované učebnici od nakladatelství Fraus, u SPN pochvaluji přehledně vypracovanou tabulku s krátkou, pochopitelnou charakteristikou každého členu.

Učebnice Alter se řídila nejspíše heslem, *hrajeme všemi barvami*. Gramatika je odlišena různými odstíny zbarvení nebo porůznu zvýrazněna, ale barevnosti je někdy až nadmíru a dochází k již zmiňované nepřehlednosti. Uzpůsobeno je to, podobně jako u SPN, formou souvislého textu. V obecné rovině se Alter zaměřuje spíše na znalosti, které by už žáci měli ovládat. I to může být pro žáky zhoršujícím faktorem, neboť mohou látku vidět jako nedostatečně vysvětlenou. Více by upřednostňovali celkové shrnutí probrané látky v jedné učebnici před slovy – zopakujte si, připomeňte si aj. Celkový dojem proto není kladný. Některé názory studentů:

„Méně rámečků typu „připomeňte si!“, „zopakujte si!“; srozumitelné a pochopitelné vysvětlení probírané látky chybí.“

„Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více shrnutí látek.“

„Podle mého názoru bych do učebnice dodala celou látku a ne: zopakujte si v učebnici český jazyk 7,8, 9,str.....“

Podobně jako u předešlých, vyzdvihnu hodnocení větných členů. Alter se tedy opírá o známé informace, studenty spíše kontroluje a zkouší. Na větné členy navazuje jejich

typickou formou – zopakujte si (Příkladem: „Zopakujte si, co bývá nevyjádřeným *podmětem*“) a jiné – připomeňte si, shrňme nebo odkazující pasáže – *můžete si zopakovat*. Tím je myšlen odkaz na již probranou gramatiku, uvádějí název učebnice, ročník a stránky.

Celé je to spíše nepraktické, když uživatelům není látka podávána ve zpracované formě a musí si některé věci vyhledávat v jiných zdrojích.

6.2.1 Rozbor vysvětlení gramatiky v jednotlivých učebnicích

Pro názornou představu uspořádání a vysvětlení gramatiky jsem se rozhodla provést menší analýzu jedné stejné náhodně zvolené kapitoly z každé učebnice. Volba padla na kategorii přívlastků těsných a volných.

ALTER¹⁵

4. Určete, který z vyznačených přívlastků v úvodním textu na str. 27 ve větných celcích č. 3 a 5 je **těsný** a který je **volný**. Odůvodněte interpunkci. Určete, kterým slovním druhem jsou vyjádřeny jejich základy a od kterého slovního druhu jsou tato slova odvozena.

Shrnujeme: Základem rozvitého shodného přívlastku volného i těsného je často přídavné jméno. Přívlastek těsný i volný může být rozvitý nebo několikanásobný; stojí za řídícím členem. Rozlišování těsného a volného přívlastku je důležité pro pravopis: **přívlastek těsný čárkami neoddělujeme, přívlastek volný čárkami oddělujeme.**

FRAUS¹⁶

Přívlastek

a) těsný – vyjadřuje podstatnou vlastnost, zužuje význam řídícího podstatného jména,
– nemůžeme ho vypustit, změnil by se obsah sdělení,
– neodděluje se čárkou.
Šel cestou stoupající do kopce.

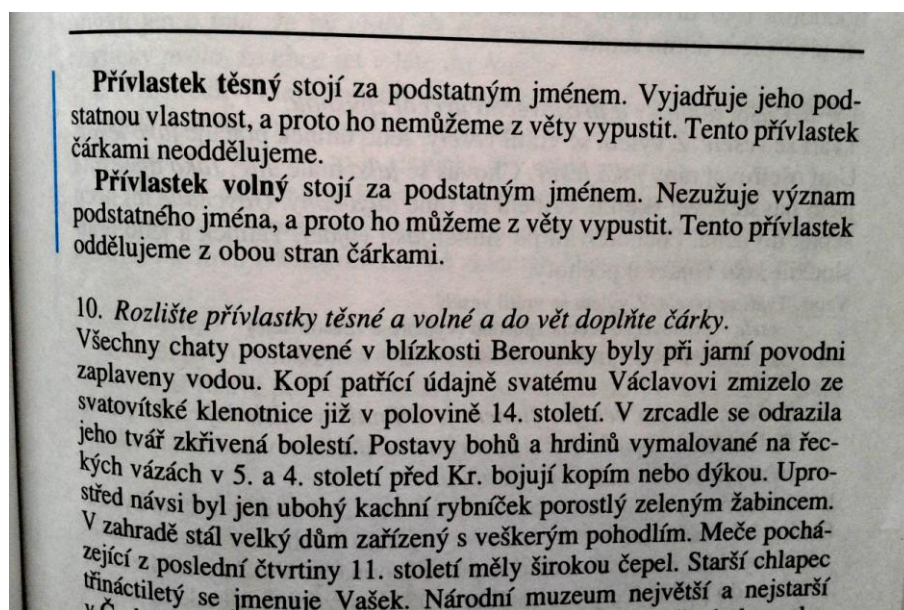
b) volný – vyjadřuje nějakou nepodstatnou, doplňující vlastnost,
– můžeme ho vypustit, nezměnil by se smysl sdělení,
– odděluje se od věty čárkou, stává vždy za svým jménem.
Kulatý stůl, obklopený židlemi, stál uprostřed altánu.

Přívlastek volný a těsný rozlišujeme často až na základě konkrétní znalosti situace.

II Rozlište přívlastky těsné a volné. Doplňte chybějící čárky:
Na dvorku ohrazeném plaňkovým plotem se batolily kachny a husy. O tomto tématu, o kterém se často hovoří, jsme se dozvěděli mnoho zajímavého. Polévka s játrovými knedlíčky stojící na okraji sporáku silně voněla. Na přepravním trajektu plujícím do Doveru propukl požár. Štěkání psa narušující večerní ticho bylo slyšet z dálky. Přestylizujte jasně formulovaná pravidla v doporučující rady.

¹⁵ Bičíková, Topil, Šafránek, 2003, s. 29.

¹⁶ Krausová, Pašková, Vaňková, 2006, s. 61.

SPN¹⁷

Učebnice Alter dává do popředí nejprve cvičení na přívlastky těsné a volné a až poté se zabývá jejich vysvětlením. Výklad shrnují do tří vět. Za pomoci modré a červené barvy má být docíleno toho, aby si žák lépe zapamatoval pravidla pro psaní čárek, tam kde se užívají a kde ne, ale zcela chybí podstatná zmínka, jež s čárkami souvisí, a sice zda může být přívlastek vypuštěn nebo ho musíme ve větě zachovat. K dispozici není ani žádný vzorový příklad. Já osobně dávám přednost prvotnímu vysvětlení gramatiky, posléze procvičování, než způsob jaký je občasné vidět u cvičení v učebnicích Alter.

Učebnice Fraus aplikovala přehlednou tabulku, rozdělenou na dva hlavní pojmy. U každého jsou vystiženy základní informace a je uvedeno důležité tvrzení, jestli lze přívlastky vynechat nebo ne. Neschází příklady u každého druhu přívlastku pro lepší pochopení nebo objasnění. Dále je připsán dodatek a následuje krátké cvičení na zafixování přívlastků těsných a volných.

SPN tuto kapitolu pojala obdobně jako Alter, ale i Fraus. Použití několika vět na vysvětlení, bez udání příkladů je totožné s Alterem, nicméně definice jsou oproti Alteru rozhodně srozumitelnější, a také je přidáno téma vynechání přívlastků. Úlohy na přívlastek následují po výkladu, což je zase shodné s Frausem.

¹⁷ Styblík a kol., 2001, s. 75.

Hlavní vyplývající myšlenka je u všech identická, avšak učebnice vysvětlují gramatiku po svém. Za srozumitelné, ale méně přehledné, bych hodnotila definice od SPN, za přehledné a srozumitelné vymezení od Frause. Úplně nejhůře z pohledu výkladu a přehlednosti bych posoudila Alter.

Autentický názor pedagogů na jednotlivé učebnice – téma 2. otázky

2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?

ALTER

„Některá poučení jsou málo přehledná, spoustu podružných textů, některá látka je vysvětlována zbytečně složitě.“

„Ne, někde je zbytečně široce, jinde příliš stručně a vyžaduje, aby si žák sám doplnil.“

„Vysvětlení učiva je srozumitelné odborníkovi, žáci s tím mají problém.“

FRAUS

„Ano, tabulky zpracovány velmi pěkně.“

„Látka je vysvětlena dostatečně.“

„Ano.“

SPN

„Ano.“

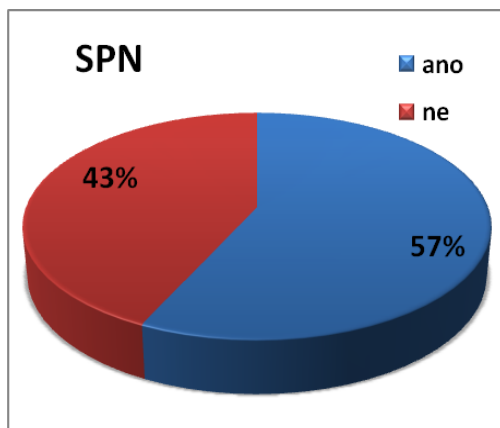
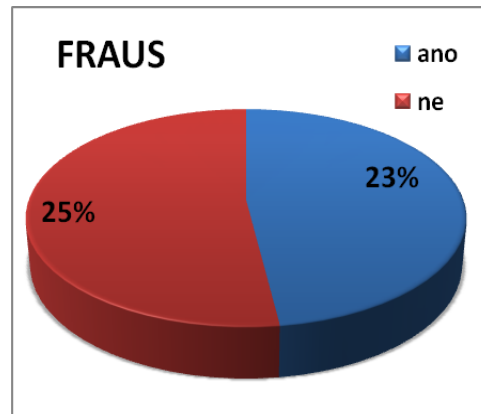
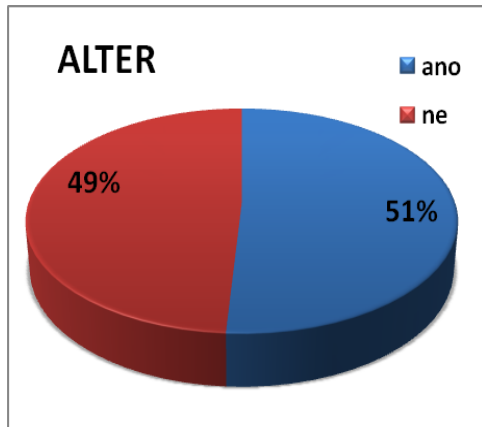
„Látka je vysvětlena srozumitelně, některé příklady jsou ale složitější nebo atypické.“

„V některých cvičeních se objevují výjimky, které zbytečně komplikují výklad látky a žáci se s nimi v praxi neseťkají.“

„Učivo je řazeno logicky, jednotlivá témata na sebe navazují.“

6.3 KOMPARACE č. 3

3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením?

Otázka směřující na prostor procvičování probírané či nové látky se jeví u všech třech učebnic vyrovnaně, jedině u SPN je o trochu větší převaha odpovědí ano. Cvičení běžně následují za uvedením okruhu nebo kapitoly, pouze u Alteru se občas objevují první cvičení a poté shrnutí gramatiky. U všech jsou podobné pokyny:

Nejčastěji použité u Alteru – *vypište, pokuste se, zapište, zopakujte, změňte, vyjmenujte, pozorujte, uvádějte, rozhodněte, vyznačte, doplňte, utvořte, podtrhněte, procvičujte, připomeňte si, pracujte, obměňujte, vyhledejte, přečtěte, vypište, rozlišujte, popište aj.*

Nejčastěji použité u Frause – *víte, vymyslete, umíte, vysvětlete, jmenujte, znáte, popište, vyhledejte, podtrhněte, najděte, napište, která, určete, vyplňte, přečtěte, doplňte, zopakujte, nahraďte, opravte, hledejte, rozdělte, proveďte, odlište, naznačte, tvořte aj.*

Nejčastěji použité u SPN – přečtete, zamyslete se, převedte, řekněte, rozhodněte, najděte, podtrhněte, vysvětlete, doplňte, které z, kolik, opravte, vyjádřete, vyhledejte, pokuste se, určete, uvádějte, rozlište, přeformulujte, posuďte, vložte aj.

6.3.1 Analýza počtu cvičení v učebnicích

U této komparace provádím drobné pátrání. Zajímalo mě, kolik cvičení obsahuje kapitola zaměřená na jedno téma. Specializovala jsem se na kapitolu *Věta a souvětí* ve všech učebnicích.

ALTER

Alter má celkem 49 cvičení změřených na Větu a souvětí. Číslo je to oproti ostatním vysoké, ale je to z toho důvodu, že Alter je sám o sobě dosti rozsáhlý a například každé větě (přísudková, předmětová, doplňková) věnuje oddělenou podkapitolu a k ní několik cvičení. Cvičení jsou barevně odlišena, vyskytují se i úkolové tabulky. Přílišná barevnost opět klame a není naprosto jasné, které pasáže jsou cvičeními, a které výkladovými.

FRAUS

Napočítáno bylo dohromady 33 cvičení týkající se věty a souvětí. V každém případě se objevují po obecném výkladu, nikdy před ním. Nejsou odlišena barevně, ale bývají označena číslicí, snadno se pozná, co je cvičením, a co jím není.

SPN

Po stránce uspořádání je na tom SPN stejně jako Fraus. Předloží výklad a pak se nabízejí úkoly na procvičování. Bylo zaznamenáno celkem 19 cvičebních úloh. Úlohy jsou rozlišeny od ostatního textu pomocí číslic a zadání je vždy černým písmem v kurzívě. Rovněž snadno rozpoznatelné.

Autentický názor pedagogů na jednotlivé učebnice – téma 3. otázky

3. Je podle Vás v učebnici dostačující počet příkladů?

ALTER

„Ano.“

„Uvítala bych více příkladů - hlavně jednoznačných.“

„Chybí procvičování a opak. cvičení ve větším počtu a rozmanitější.“

FRAUS

„Zpravidla ne.“

„Většinou je počet příkladů menší než bychom potřebovali.“

„Zpravidla ne, zvláště u kapitol, které se týkají opakování z nižšího ročníku.“

„U některého učiva je málo cvičení na procvičování.“

SPN

„Ne.“

„Ne.“

Počet příkladů na procvičování probrané látky není dostačující. Měly by být typicky jasné. V některých cvičeních objevují výjimky, které zbytečně komplikují výklad látky a žáci se s nimi praxi neseškávají.“

Otázka dostatečného počtu příkladů je možná vhodnější pro vyučující. S učebnicí Fraus v tomto případě nejsou učitelé spokojeni, větší množství příkladů bohužel neposkytuje. Ani SPN a Alter svými cvičeními příliš neoslnily. Ovšem myslím si, že to není žádný závažný problém, který by se nedal řešit. Je možno přichystat si potřebné množství cvičení z jiných zdrojů.

6.3.2 Text uvnitř učebnice

Veškeré knihy, učebnice nebo noviny obsahují určitý text. Základním znakem je jeho uzpůsobení ke čtení. Ke specifickým vlastnostem našeho učebnicového textu patří zejména čtivost, intencionálnost, intertextovost, kohenzivnost, koherentnost, obtížnost a regulativnost.¹⁸ Nás bude nejvíce zajímat intencionálnost.

Intencionálnost textu

Všechny texty, ať v učebnicích či novinách, jsou psány se skrytým záměrem autora a jeho vnitřním změřením k obsahu výpovědi. Text může být formulován jako prosba, konstatování, přání, apel aj. V učebnicových textech intencionálnost spočívá v předávání informací a vědomostí. Texty mají vždy určitou sdělovací funkci, která se souhrnně nazývá intencionálnost textu (Čáp 2007, s. 484).

¹⁸ Podrobněji srov. Čáp, 2007, s. 483–487.

Jakákoli učebnice a její text má náležitý obsah a záměr, tedy tzv. *intencionálnost*. Jak jsme si již řekli, ta spočívá v předávání informací a vědomostí. Pojd'me si ji trochu blíže nastínit v podání učebnicových úloh v českém jazyce. V edukačních materiálech lze sdělovat pomocí úryvků, aplikovaných ve cvičeních, jiného poznání než jen z českého jazyka. Je možnost promítat témata ze společnosti, každodenního běžného života, ale i informace z dalších učebních předmětů (fyzika, přírodopis aj.).

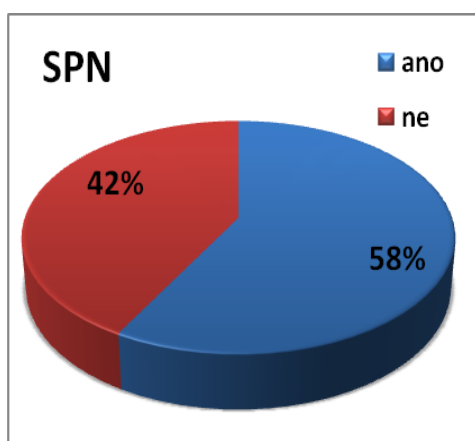
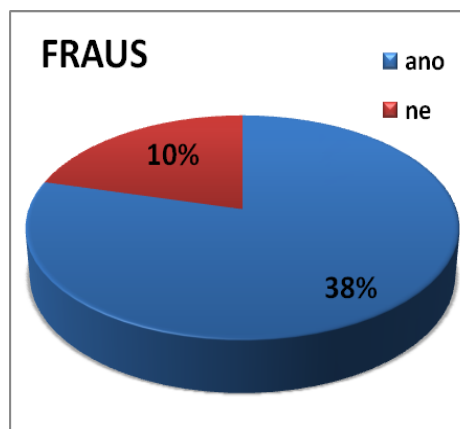
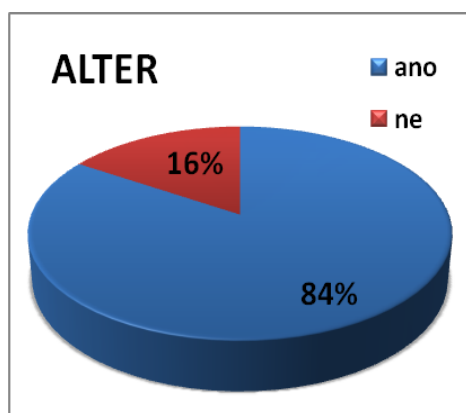
Učebnice Fraus se předávání informací zhostila vynikajícím způsobem. V jejich cvičení oceňuji výběr témat úryvků, jenž se mi zdá skutečně pozoruhodný. Jsou to velice pěkná, poutavá a některá stále aktuální témata. Přinášejí mnoho informací nejen z českého jazyka, ale i dalších předmětů (př. zeměpis – úryvek o objevení Ameriky, žáci se mohou dozvědět, kdo ji objevil nebo podle koho se kontinent jmenuje). Také se někdy objevují úryvky, které jsou založené na různých žánrových příbězích. Avšak závěrem lze konstatovat, že více převažují poučné ukázky.

Alter se obrátil na výňatky ze všedního vyprávění (založení kapely, můj nejlepší přítel, oslava), nejsou to texty, co by významnějším způsobem, jako například u Frause, mohly do stejné míry obohatit vědomosti studentů.

Autor SPN se snaží o obsahovou pestrost. Nabízí širokou škálu textů, některé zajímavé a opět poučné. Více převládají úryvky z každodenních příběhů (celodenní výprava, let balonem, zimní sporty).

6.4 KOMPARACE č. 4

4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito?

Fraus i Alter vykazují sympatie v typu užitého písma. U SPN je sice převaha zalíbení, ale nelibivost ji dohání. Není se patrně čemu divit, SPN a její písmo je klasické, nijak zvlášť výrazné, podrobnější informace uvádím níže.

ALTER

Pojmenování hlavního okruhu je trvale situováno v horní části stránky, objeví se vždy na první stránce, kde okruh začíná, pak už k vidění není. Písmo je středně velké, černé barvy ležící uprostřed světle hnědého zvýrazňujícího pruhu.

Název kapitol je pokaždé psán modrou barvou, odlišným větším písmem.

Druh písma veškerého ostatního textu je psán vhodným způsobem, přiměřeně velký a občasné doplnění o barevnost rozhodně nechybí.

FRAUS

Pojmenování hlavních okruhů je výrazně odlišeno od ostatních názvů. Je umístěno v horní části stránky a je světle hnědé barvy. Oproti Alteru, kde se název okruhu objevil

pouze na první začínající stránce, více upřednostňují vyznačení hlavních okruhů na každé stránce. Tímto označením dochází při prolistování k lepší přehlednosti.

Písmo kapitol je dostatečně odlišeno od textu, je větší a světle oranžové barvy.

Celkové hodnocení ostatního aplikovaného písma v textu je, stejně jako u Alteru, přijatelné, dostatečně velké a viditelné.

SPN

SPN je jinak strukturovaná než předchozí dvě učebnice. Je rozdělena na dva základní okruhy: jazyk; sloh a komunikaci. Tyto dva velké okruhy jsou totožně odlišeny od ostatních kapitol za pomoci modrého, velkého písma, situovaného v černém rámečku v horní části stránky.

U názvů hlavních kapitol je užito velkého černého písma. Podkapitoly jsou pak vždy modrým rovněž velkým písmem.

Další text je kombinací pouze jednoho typu písma a jedné barvy, což dnes působí fádněji. Klasifikovala bych ho slovy – nezaujme, neurazí. Způsob tohoto písma je přesto shledán za přijatelný, dostatečně velký a viditelný obdobě jako u Alteru a Frause.

Autentický názor pedagogů na jednotlivé učebnice – téma 4. otázky

4. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice?

(Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracované tabulky, odlišení základního a rozšiřujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.)

ALTER

„Velikost písma je v pořádku.“

FRAUS

„Velikost písma mi vyhovuje.“

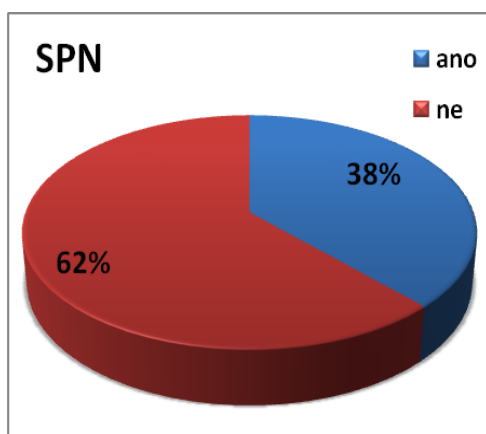
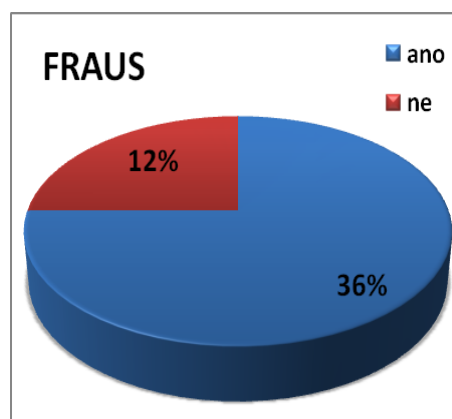
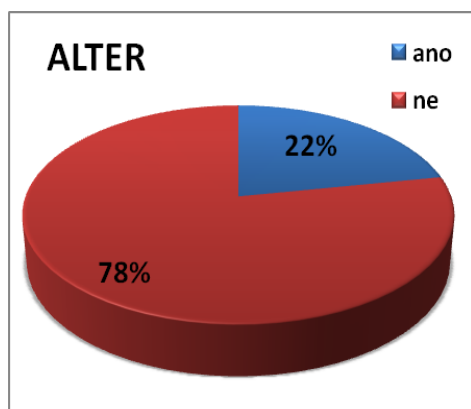
SPN

„Velikost písma vyhovuje.“

Věnovat se písmu už dále nemá cenu. Podle zaznamenaných údajů jsou všechny strany nějakým způsobem spokojeny.

6.5 KOMPARACE č. 5

5. Zdá se Vám kniha přehledná?

S otázkou přehlednosti souvisí i orientace po knize (zahrnuji sem i 6. otázku). Nejlépe se umístila učebnice Fraus, kde je výrazná převaha odpovědí ano. U SPN je převažující odpověď ne, která značí, že studentům přijde učebnice jako spíše nepřehledná. Alter má jasný graf, z něhož je patrné, že studenti na ni pohlíží jako na velice nepřehlednou. S tímto tvrzením naprosto souhlasím. I mně se zdá nejvíce přehledná učebnice Fraus. Na druhém místě SPN a poslední Alter.

O přehlednosti Alteru jsem se již několikrát zmiňovala v předchozích komparacích, ale pojďme si to ještě jednou shrnout. Řešení formální stránky Alter se sice na první pohled jeví lákavé, jelikož je to nejbarevnější učebnice mezi SPN a Frausem. Ale tato barevnost působí po důkladnějším zaměření přesyčeně. Často není jasné, zda má barevnost jistý záměr nebo je výhradně zpestřením. Cvičení od sebe jsou, ale zároveň nejsou, dostatečně výrazně oddělena a splývají v jeden neuspořádaný, někdy přílišně barevný, celek. Učebnice chtěla být možná až moc nápaditá. Naneštěstí to sebou jako následek přineslo špatnou přehlednost.

U SPN se odpovědi vyučujících, jak můžete nahlédnout níže, a odpovědi studentů výrazně neliší, učebnice se jim zdá spíše nepřehledná. Já osobně ji ale hodnotím jako přijatelně přehlednou. Celá stránka je plně využita textem nebo cvičeními, ale přesto působí uspořádaněji než stránky Alteru. Cvičební úlohy jsou rozumně odlišeny, k tomu slouží i přiměřeně velká mezera mezi nimi, není zde přespříliš barevnosti, u SPN v podstatě není žádná. To samé platí u gramatiky, která je odlišena za pomoci modrého svislého pruhu.

Fraus je v této kategorii vítězem. Učebnice je naprosto přehledná. Je zachován řád v odlišení cvičení, výkladu, odkazů, poznámek. To vše přispívá k snadné orientaci a zároveň dobré čtivosti. Výklad je tedy umístěn do oranžových tabulek. Vhodně uzpůsobené mezery mezi jednotlivými texty a úkoly. Hodnotím jako velice přehledné. V porovnání s ostatními učebnicemi, nejpřehlednější.

Autentický názor pedagogů na jednotlivé učebnice – téma 3. otázky

Přesná otázka není zadána, názory jsou čerpány z jiných okruhů otázek, kde se pedagogové více rozepsali.

ALTER

„Špatně odlišen základní a rozšiřující text.“

„Málo přehledná, zbytečně rozsáhlá.“

„Děti i rodiče se v ní špatně orientují.“

„Kniha působí vesele, barevně, ale méně přehledně.“

FRAUS

- názory nezaznamenány

SPN

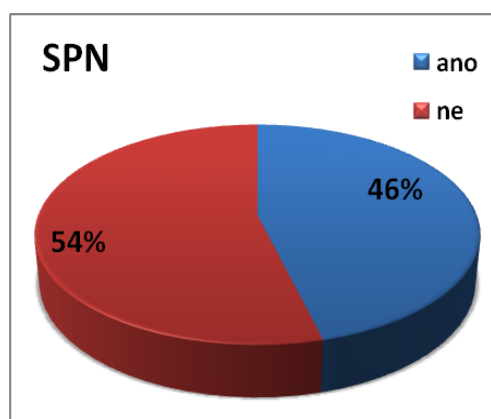
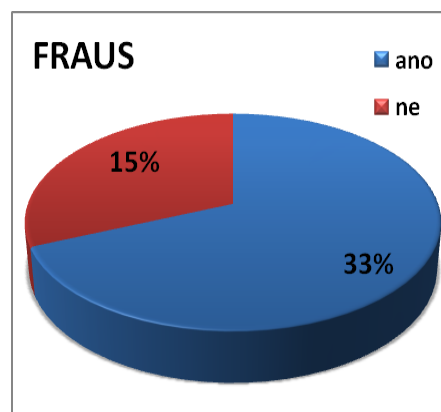
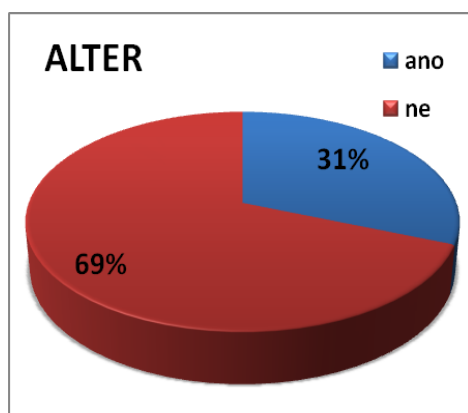
„Zdá se mi, že je učebnice pro žáky nepřehledná a nezajímavá!“

„Tabulky nepřehledné, text zhuštěný, odlišení základního a rozšiřujícího textu nevýrazné, celkově nepřehledné.“

„Výhrady mám pouze k výkladovým částem – bylo by dobře je více zvýraznit.“

6.6 KOMPARACE č. 6

7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie?

Ilustrace jsou rovněž důležitým faktorem a mají jasně dané funkce (viz podkapitola níže 12.1 *Funkce ilustrací*). Lze jimi upoutat žákovu pozornost a mnohdy pozitivně působí na jeho vnímání. Proto je jejich výběr významným krokem a rozhodně by neměl být zanedbávaný.

Fraus opět vyhrává, poté SPN, poslední místo přísluší Alteru. SPN a Alter obsahuje pouze ilustrace. Fraus je v tomto modernější a představuje jak ilustrace, tak i fotografie. Ve většině případů jsou ilustrace u cvičebního úryvku a souvisejí s ním.

U Alteru na 180 stránkách připadá celkový počet 35 ilustrací. Učebnice českého jazyka není zaměřena na obrázky, ale na text a výklad. Pokud už se ilustrace vyskytují, mohly by být vybírány kvůli své zajímavosti a líbivosti. Alter zvolil málo přitažlivé ilustrace. Výsledky vykazují, že ani studentům se nelíbí.

Autoři se u SPN doprovodnými ilustracemi příliš nezabývali. Tato učebnice je na ně nejchudší, nejsou skoro k nalezení. Na 184 stránkách bylo zaznamenáno 18 ilustrací. Stejně jako

u Alteru, nejsou nijak atraktivní. Výsledky grafu to celé jen potvrzují, přízeň žáků vůči ilustracím v učebnici není nijak závratná.

Fraus je na ilustrace a fotografie nejbohatší. Obsahuje jich 291 na 136 stránek. Na každé stránce vždy nějakou nalezneme. Ilustrace a fotografie jsou moderní, někdy dokonce vtipné. Ukazují se i fotografie známých osobností, Šimek, Grossmann, Čapek. Mínění studentů, na tuto otázku ilustrací, je dle výsledků grafu kladné.

Autentický názor pedagogů na jednotlivé učebnice – téma 7. otázky

7. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice?

*(Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracované tabulky, odlišení základního a rozšiřujícího textu, poznámky pod čarou, **ilustrace**, atd.):*

ALTER

„Poměrně málo ilustrací.“

„Obrázky jsou pěkné, obal nenápaditý, nudný.“

FRAUS

„Velmi pěkná grafická stránka učebnice.“

„Grafická stránka vyhovuje – učivo vhodně doplněno ilustracemi, poznámkami a vysvětlivkami.“

SPN

„Ilustrace pro deváťáky nezajímavé.“

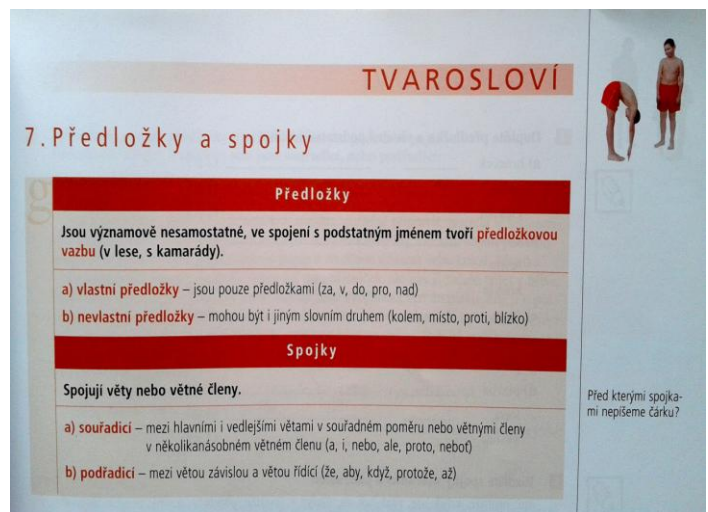
„Málo ilustrací.“

6.6.1 Funkce ilustrací

Ilustrace nebo fotografie mají své specifické funkce a místo v učebnicích. Jsou tam především proto, aby byla kniha pro žáky poutavější a rádi ji otevírali. Celé učebnici přidávají na atraktivitě a pozoruhodnosti. V ideálním případě by se ilustrace měla vždy věcně vztahovat k učebnicovému textu. Tak je tomu často v učebnicích zeměpisu, přírodopisu, dějepisu, ale i českého jazyka, kdy se obrázky vztahují k úryvkům. Takto přidané materiály mohou přispět k lepšímu zapamatování učiva. Jde-li o vhodně vybrané a barevné obrázky, může to i dokonce kladně působit na uvažování žáků (Čáp, Mareš, 2007, s. 493–502).

Funkce dekorativní

Jak už sám název funkce vypovídá, nejde o ilustraci, která by byla v textu z nějakého závažnějšího důvodu. Obrázek je tam pouze z důvodu jakési kulisy, aby stránka učebnice nebyla příliš ponurá a prázdná. Jde o způsob udělat celkový text přitažlivějším.

Obr. 4: Ukázka funkce dekorativní¹⁹

Funkce reprezentující

Tento typ už váže obrázek dohromady s textem. Spojuje ho natolik, že ilustrace může vystihovat nejdůležitější nebo nejvýznamnější myšlenky textu. Taktéž může napomáhat k lepší představivosti.

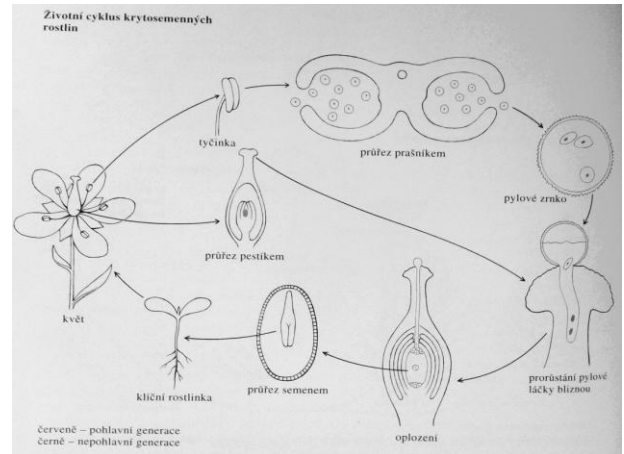
Obr. 5: Ukázka funkce reprezentující²⁰

¹⁹ Krausová, Pašková, Vaňková, 2006, s. 43.

²⁰ Styblík a kol., 2001, s. 41.

Funkce organizující

Pomocí této funkce obrázek podporuje už známé vědomosti žáků a pouze jim doplňuje prolínavost vztahů mezi sebou. Obrázek může značit žákovi, jak spolu něco souvisí.

Obr. 6: Ukázka životního cyklu krytosemenných rostlin²¹

Funkce interpretující

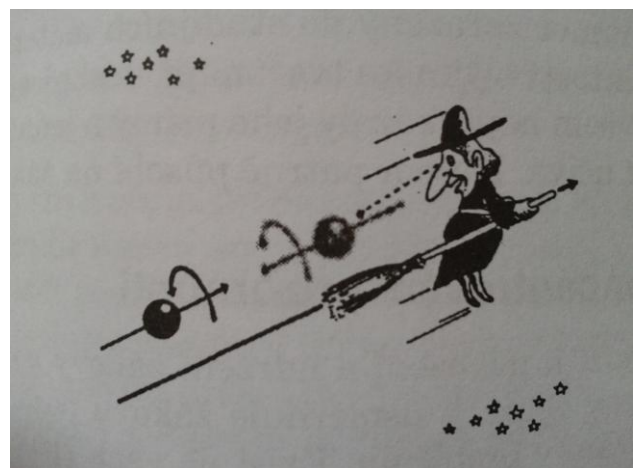
Interpretující funkce by měla žákovi usnadnit pochopení dané látky pomocí názorného obrázku. Tento druh se používá především u toho učiva činící často problémy, a kde by se mohly objevit chybné představy.

Obr. 7: Ukázka přesného porozumění pojmů kolik a kolikrát²²

Funkce transformující

Pomocí ilustrace může žák lépe pochopit a zpracovat nově představené vědomosti.

Obr. 8: Ukázka správnosti levotočivé a pravotočivé polarizace²³

²¹ Čihař a kol., Příroda v ČSSR, 2002, s. 30.

²² Matolín, Vlasák, In Čáp, 2007, s. 500.

²³ Nambu, Kvarcky, 1984, s. 173, In Čáp, Mareš, 2007, s. 501.

Funkce afektivně - motivační

Vyskytuje se mnoho žáků s nechutí se učit, někteří neradi otevírají učebnice a rovnou je odsuzují. Afektivně-motivační funkce napomáhá dodání zajímavosti textu, a to i těm žákům, kterým škola k srdci nepřirostla. Fotografie mohou příznivě oživit celou učebnici, mohou se stát usnadňujícím prvkem k porozumění látky a učivo lépe objasnit.

Funkce koncentrování pozornosti

Udržet žákovo soustředění po celou dobu vyučování není jednoduchým úkolem. Tomu napomáhají zejména učebnice s vhodně zvolenými obrázky, pomocí nichž lze efektivněji vzbudit v žákovi zájem o učení. Dobře psychologicky vybraná ilustrace dokáže udržovat pozornost. Oproti tomu přílišná barevnost a „*přepřácanost*“ může soustředěnost odradit, proto je důležité zaměřovat se na ilustrace pečlivě.

Peecková²⁴ zveřejnila ve své knize výzkumy o učení se z materiálu doplněným fotografiemi, ilustracemi nebo obrázky, a oproti tomu učení se pouze z textu. Výsledky jejího bádání jsou jednoznačné. Ukázalo se, že v 98 % případech se studenti mnohem lépe učí za pomoci doplňkových ilustrací a fotografií (Čáp, Mareš, 2007, s. 502).

²⁴ Peecková, 1987, s. 124, The role of Illustration in Processing and Remembering Illustrated text.

7 Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na komparaci současných učebnic českého jazyka 9. ročníků ZŠ.

V úvodní teoretické části jsme se zaměřili na obecné informace o učebnicích. Zabývali jsme se jejich rozdělením, tvorbou nebo evaluací. Přestože se učebnicím věnují někteří významní individualisté jako například Maňák, Průcha, Janík nebo pár mnohých dalších autorů, je téma učebnic neprozkoumávané do větší hloubky. Na základě poznatků z této části jsme se mohli dozvědět, že téma učebnic je nanejvýše důležitým, ale také opomíjeným.

Mým cílem bylo přiblížit názory samotných uživatelů analyzovaných edukačních materiálů, což bylo provedeno na základě zpracování dotazníků. Nejvíce mě zajímaly odpovědi od studentů, neboť právě učebnice jsou často jejich primárním zdrojem informací. Dotazník směřovaný pro ně byl po důkladném prozkoumání všech odpovědí zpracován do přehledných grafů, které ilustrují převládající názory.

Pro pedagoga představuje učebnice spíše jakýsi návodný materiál (jde zejména o sled tematických celků, rozsáhlost výkladu apod.). Proto byly postřehy od kantorů převážně doplňkovou pomůckou.

V souvislosti s celkovým hodnocením dopadla nejhůře učebnice pro 9. ročník od nakladatelství Alter. Jak studenti, tak i pedagogové k této učebnici nemají příliš velké sympatie. Je to zapříčiněno mnoha různorodými faktory, jde o její nepřehlednost, neposkytování přímých informací nebo nezajímavost ilustrací. Sama ji hodnotím jako nepřehlednou a informačně přesycenou. První hypotéza byla potvrzena.

Nejlépe povětšinou dopadla učebnice Fraus. U ní žáci odpovídali nejvíce kladně, proto ji shledávám jako nejatraktivnější z pohledu studentů. Učitelé ji přijali jako kladnou a zároveň zápornou. Nejvíce záporných ohlasů se týkalo počtu cvičebních úloh, kterých je poměrně málo. Je faktem, že učebnice Fraus je nejnovější oproti SPN a Alteru. Snaží se držet krok s dobou, lze vidět odlišný typ papíru, užívání fotografií, barevnost, výrazné propojování s jinými předměty nebo tématy života (šikana aj.). Žáci se mnohou mnohé dozvědět v hodinách českého jazyka a přitom se ho to nemusí bezprostředně dotýkat. Domnívám se, že autorky dosáhly svého úmysl, kterým je hlavně studenty obohatit ve všeobecné rovině, ale taktéž je zaujmout. Druhá hypotéza se potvrdila.

Poslední učebnice je od nakladatelství SPN. Je to typ klasické učebnice, která se ničím příliš nezdržuje. Nepokládá žádné zvidavější otázky mimo český jazyk, pro rozvíjení samostatného bádání, ale přitom obsahuje vše potřebné. Je zřejmé, že v dnešní době má

učebnice SPN velkého konkurenta v podobě učebnic od Frause, které jsou novější a celkově lákavější. To potvrzují i výsledků grafů, žáci a učitelé ji neoceňují především kvůli nemodernosti. Po stránce výkladové byla učebnice zhodnocena za spíše nesrozumitelnou. Třetí hypotéza se rovněž potvrdila.

Poslední hypotéza předpokládala nápadnou odlišnost v názorech studentů a pedagogů. Podle očekávání i tato hypotéza je potvrzena. Viz. zpracování komparace č. 3 zaměřující se na množství cvičebních úloh. Zatímco žákům připadal počet procvičovaného materiálu převážně dostatečný ve všech třech učebnicích. Vyučující měli opačný názor.

Pomocí sestavených dotazníků jsem získala informace odhalující kladné a záporné stránky všech třech komparovaných učebnic. Závěrem bych tedy navrhovala učebnici Fraus, poté SPN a Alter dle mého subjektivního pozorování a získaných názorů od studentů a učitelů doporučuji až na posledním místě.

8 Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník pro studenty

Příloha č. 2 – Dotazník pro pedagogy

Příloha č. 3 – ALTER – Ukázka vyplněných dotazníků od vyučujících

Příloha č. 4 – ALTER – Ukázka vyplněných dotazníků od studentů

Příloha č. 5 – FRAUS – Ukázka vyplněných dotazníků od vyučujících

Příloha č. 6 – FRAUS – Ukázka vyplněných dotazníků od studentů

Příloha č. 7 – SPN – Ukázka vyplněných dotazníků od vyučujících

Příloha č. 8 – SPN – Ukázka vyplněných dotazníků od studentů

Příloha č. 1

Dotazník pro studenty

Název učebnice
Dotazník - studenti
Otázky:
1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů? ano ne
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně? ano ne
3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením? ano ne
4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito? ano ne
5. Zdá se Vám kniha přehledná? ano ne
6. Orientujete se v učebnici snadně? ano ne
7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie? ano ne
8. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? <i>(Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)</i>
9. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? <i>(Například v porovnání s jinými učebnicemi)</i>
10. Váš vlastní názor na učebnici? <i>(Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)</i>

Příloha č. 2**Dotazník pro pedagogy****Název učebnice****Dotazník - pedagogové**

Otázky:

1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)**2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?****3. Je podle Vás v učebnici dostačující počet příkladů?****4. Jak byste hodnotili celkovou formální stránku této učebnice?**

(Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracované tabulky, odlišení základního a rozšiřujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.):

5. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat?

(Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)

6. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)**7. Váš vlastní názor na učebnici?** (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)

Příloha č. 3

ALTER – Ukázka vyplněných dotazníků od vyučujících

Název učebnice	Český jazyk pro 9. roč. (ALTER)
Dotazník - pedagogové	
Otázky:	
1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)	dobrý, přehledně rozdělený, správně doplněný příklady, jazyk přiměřený
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	většinou ano, ale některé problémy jsou podrobněji vysvětleny, některé části se vysvětlují špatně
3. Je podle Vás v učebnici dostatečný počet příkladů?	ano
4. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice? (Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracování tabulek, odlišení základního a rozlišujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.)	Průměrně, málo ilustrací, špatně odlišená tabulky a poznámky
5. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	
6. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	málo příkladů, špatně rozdělen
7. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyjádřete, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	líbí se

Název učebnice	ALTER - ČESKÝ JAZYK - 1. díl
Dotazník - pedagogové	
Otázky:	
1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)	dobrý, přehledně rozdělený, správně doplněný příklady, jazyk přiměřený
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	většinou ano, ale některé problémy jsou podrobněji vysvětleny, některé části se vysvětlují špatně
3. Je podle Vás v učebnici dostatečný počet příkladů?	hodně, ale některé příklady - hlavně gramatické
4. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice? (Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracování tabulek, odlišení základního a rozlišujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.)	Průměrně, málo ilustrací, špatně odlišená tabulky a poznámky
5. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	
6. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	často se vyskytují problémy s rozdělením učiva, málo příkladů, špatně odlišená tabulky a poznámky
7. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyjádřete, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	líbí se, ale některé problémy jsou podrobněji vysvětleny, některé části se vysvětlují špatně

Příloha č. 4

ALTER – Ukázka vyplněných dotazníků od studentů

Název učebnice	Dotazník - studenti
Český jazyk 9, nakladatelství ALTER	
1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů?	ano ☐ ne ☒
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	ano ☐ ne ☒
3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením?	ano ☒ ne ☐
4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito?	ano ☒ ne ☐
5. Zdá se Vám kniha přehledná?	ano ☐ ne ☒
6. Orientujete se v učebnici snadně?	ano ☐ ne ☒
7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie?	ano ☒ ne ☐
8. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více shrnutí látek a cvičení.
9. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	Mohla by být méně barevná a více přehledná.
10. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	Nejvíce se mi asi líbí ilustrace a to, že jsou tam procvičovací cvičení, nelíbí se mi, jak je nepřehledná.

Název učebnice	Dotazník - studenti
Český jazyk a živý jazyk ALTER	
1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů?	ano ☒ ne ☐
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	ano ☐ ne ☒
3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením?	ano ☐ ne ☒
4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito?	ano ☒ ne ☐
5. Zdá se Vám kniha přehledná?	ano ☐ ne ☒
6. Orientujete se v učebnici snadně?	ano ☐ ne ☒
7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie?	ano ☐ ne ☒
8. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	lepší vysvětlení!
9. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	přehlednější!
10. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	komplikovaná!

Příloha č. 5

FRAUS – Ukázka vyplněných dotazníků od vyučujících

Název učebnice	9. roč.
Dotazník - pedagogové	
Otázky:	
1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)	
Velký obsah učiva, použití jazyka a termínů z odbornosti	
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	
ANO	
3. Je podle Vás v učebnici dostačující počet příkladů?	
stačí mi počet příkladů menších, než bychom potřebovali	
4. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice? (Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracované tabulky, odlišení základního a rozšiřujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.)	
mám rád grafickou stránku učebnice	
5. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	
učebnice by měla obsahovat více učiva na celkové opakování učiva měsíčně	
6. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	
málo desek, raději k předložce opožďovací	
7. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	
učebnice obsahuje každý z úlohového projektu, líbí se mi grafická stránka učebnice, líbí se mi její forma učebnice	

Název učebnice	9. roč.
Dotazník - pedagogové	
Otázky:	
1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)	
učebnice je rozsáhlá, učivo je vysvětleno dobře, hodně odborných názvů, termínů, slovních úloh a odlišností	
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	
ANO	
3. Je podle Vás v učebnici dostačující počet příkladů?	
Zpracovala mi	
4. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice? (Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracované tabulky, odlišení základního a rozšiřujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.)	
Formální stránka učebnice je velmi pěkná!	
5. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	
více úloh pro skupové učivo	
6. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	
ředit učebnici	
7. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	
ředit grafickou stránku učebnice, například přidat desky - více se učí	

Příloha č. 6

FRAUS – Ukázka vyplněných dotazníků od studentů

Název učebnice	Dotazník - studenti
1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů? ano ☐ ne ☒	
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně? ano ☒ ne ☐	
3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením? ano ☒ ne ☐	
4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito? ano ☒ ne ☐	
5. Zdá se Vám kniha přehledná? ano ☒ ne ☐	
6. Orientujete se v učebnici snadně? ano ☒ ne ☐	
7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie? ano ☒ ne ☐	
8. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...) ne	
9. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi) Učebnice by mohla být menší.	Fran
10. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně) líbí mi grafické úpravy.	

Název učebnice	Dotazník - student
1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů? ano ☐ ne ☒	
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně? ano ☒ ne ☐	
3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením? ano ☒ ne ☐	
4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito? ano ☒ ne ☐	
5. Zdá se Vám kniha přehledná? ano ☒ ne ☐	
6. Orientujete se v učebnici snadně? ano ☒ ne ☐	
7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie? ano ☒ ne ☐	
8. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...) Myslím, že je u všech cvičení dobře dostatečné množství.	F
9. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi) NE, vše mi vyhovuje	
10. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně) Je přehledná, využívám se u ní.	

Příloha č. 7

SPN – Ukázka vyplněných dotazníků od vyučujících

Název učebnice: *ČESKÝ JAZYK - STA - V STUŽICE*
 Dotazník - pedagogové
 Otázky:

1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)
Rozsah učebnice je průměrný, jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva je logické, používá jazyk a odborné slovní zásobu.

2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?
Látka je vysvětlena srozumitelně, některé příklady jsou ale složité nebo nepřesné.

3. Je podle Vás v učebnici dostačující počet příkladů?
Veliký počet příkladů, především příkladů.

4. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice? (Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracování tabulek, odlišení základního a rozšiřujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.)
Grafická stránka je velmi dobrá, vzhledem k tomu, že učebnice je starší, některé stránky jsou zastaralé.

5. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle svého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)
Do učebnice bych zařadila praktičtější cvičení a méně teorii.

6. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)

7. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vysvětlíte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)
Líbí se mi zejména systematické uspořádání učiva.

Název učebnice: *ČESKÝ JAZYK - STA - V STUŽICE*
 Dotazník - pedagogové
 Otázky:

1. Jaký se Vám zdá obsah učebnice? (Rozsah učiva, použitý jazyk, odborné názvy, termíny, řazení učiva, atd.)
Rozsah učiva je průměrný, jazyk a odborné názvy, termíny, řazení učiva je logické, používá jazyk a odborné slovní zásobu.

2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?
ano

3. Je podle Vás v učebnici dostačující počet příkladů?
Veliký počet příkladů, především příkladů, které jsou velmi dobré a pomáhají k pochopení učiva.

4. Jak byste zhodnotili celkovou formální stránku této učebnice? (Grafická stránka učebnice - velikost písma, zpracování tabulek, odlišení základního a rozšiřujícího textu, poznámky pod čarou, ilustrace, atd.)
Grafická stránka učebnice je velmi dobrá, vzhledem k tomu, že učebnice je starší, některé stránky jsou zastaralé.

5. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle svého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)
Méně teoretických úloh a více praktických cvičení.

6. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)
Učebnice je velmi dobrá, ale je trochu zastaralá a některé stránky jsou zastaralé.

7. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vysvětlíte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)
Učebnice je velmi dobrá, ale je trochu zastaralá a některé stránky jsou zastaralé. Líbí se mi zejména systematické uspořádání učiva.

Příloha č. 8

SPN – Ukázka vyplněných dotazníků od studentů

Název učebnice	Dotazník - studenti
Český jazyk pro 9. ročník v sběrně	
1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů?	ne
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	ano
3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením?	ano
4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito?	ano
5. Zdá se Vám kniha přehledná?	ano
6. Orientujete se v učebnici snadně?	ano
7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie?	ano
8. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	ani nic.
9. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	Nemám co dodat
10. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	Líbí se mi jak je malá.

Název učebnice	Dotazník - studenti
1. Je pro Vás v učebnici příliš odborných názvů a termínů?	ne
2. Myslíte si, že je látka v učebnici vysvětlena srozumitelně?	ano
3. Je podle Vás v učebnici dostačující prostor k procvičení nové látky, díky cvičením?	ano
4. Líbí se Vám velikost písma, které je v učebnici použito?	ano
5. Zdá se Vám kniha přehledná?	ano
6. Orientujete se v učebnici snadně?	ano
7. Líbí se Vám použité ilustrace, fotografie?	ano
8. Je něco, co by podle Vás měla tato učebnice ještě více či méně obsahovat? (Např. Podle mého názoru bych do učebnice zařadila více/méně...)	
9. Máte nějaké připomínky nebo náměty k učebnici? (Například v porovnání s jinými učebnicemi)	není žádné měla by být přehlednější
10. Váš vlastní názor na učebnici? (Prosím, vyzdvihněte, co se Vám na učebnici líbí nejvíce a nejméně)	rozdělená :), hezky

9 Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace:

ČÁP, J. a MAREŠ, J.: *Psychologie pro učitele*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČIHARĚ, J., a kol.: *Příroda v České a Slovenské republice*. 4., opravené a rozšířené vyd. Praha: Academia. 2002. 432 s. ISBN 80-200-0938-8.

DOLEŽAL, J.: *Vazby knih*. 3. vyd. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, n. p., 1987. 168 s. ISBN 04-310-87.

HRDLIČKOVÁ, H., DĚDEČEK, J., HRDLIČKOVÁ, J., HORÁČKOVÁ, M.: *Český jazyk pro 9. ročník ZŠ a příslušných víceletých gymnázií. I. díl – Učivo o jazyce*. Vydání – neuvedeno. Havlíčkův Brod: ALTER. 2006. 180 s. ISBN 80-7245-019-0.

KNECHT, P., JANÍK T. a KOLEKTIV (ed.): *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. 11. svaz., 284. publik. Brno: Paido. 2008. 196 s. ISBN 978-80-7315-174-4. [online]. Dostupné z www: <http://www.paido.cz/pdf/ucebnice_z_pohledu_pedagogickeho_vyzkumu.pdf>.

KRAUSOVÁ, Z., PAŠKOVÁ, M., VAŇKOVÁ, J.: *Český jazyk 9 učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Nakladatelství Fraus. 2006. 136 s. ISBN 80-7238-536-4.

MAŇÁK, J., KLAPKO, D. (ed.): *Učebnice pod lupou*. 4. svaz., 234. publik. Brno: Paido: edice pedagogické literatury, 2006. 124 s. ISBN 80-7315-124-3. [online]. Dostupné z www: <http://www.paido.cz/pdf/ucebnice_pod_lupou.pdf>.

PRŮCHA, J.: *Pedagogická evaluace: Hodnocení vzdělávacích programů a výsledků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 166 s. ISBN 80-210-1333-8.

SVOBODA, K.: *Didaktika českého jazyka a slohu*. 1. vyd. Praha: SPN, 1977. 307 s. ISBN 14-541-77.

STYBLÍK, V a kol.: *Český jazyk pro 9. ročník základní školy*. 2. vyd. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství. 2001. 184 s. ISBN 80-85937-87-5.

ŠALDA, J.: *Výroba knih*. 1. vyd. Praha: SPN. 1973. 96 s. ISBN 14-444-74.

Internetové zdroje:

Fraus, Jiří. *Nakladatelství Fraus: Interaktivní učebnice* [online]. Poslední revize: 2011. [cit. 21.3 2012]. Dostupné z www: <<http://www.iucebnice.cz/ukazka/index.html>>.

Fraus, Jiří. *Nakladatelství Fraus: Interaktivní učebnice* [online]. Poslední revize: 20.1 2011. [cit. 21.3 2012]. Dostupné z www:

<http://www.youtube.com/watch?v=GAKchMMgEDk&feature=player_embedded#!>.

Fraus, Jiří. *Nakladatelství Fraus: Interaktivní učebnice* [online]. Poslední revize: 2011. [cit. 21.3 2012]. Dostupné z www: <<http://zak.flexilearn.cz/jak-vznikaji-ucebnice/>>.

Hesová, Alena. *Metodický portál RVP: Inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. Poslední revize: 4. 5. 2010. [cit. 21.3 2012]. Dostupné z www:

<<http://odkazy.rvp.cz/odkaz/ZVAAC/1071/ELEKTRONICKA-UCEBNICE-LITERATURY.html>>.

Staudková, Hana. *Nakladatelství Alter: Učebnice, učební pomůcky a odborné publikace* [online]. Poslední revize 2010. [cit. 20. 3. 2012]. Dostupné z www:

<<http://www.alter.cz/obchod/interaktivni-ucebnice-86/>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www:

<<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor ke stažení: Čl. III – Udělení schvalovací doložky, s. 2* [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www:

<<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor ke stažení: Čl. III – Udělení schvalovací doložky, s. 3* [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www:

<<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor*

ke stažení: Čl. III – Udělení schvalovací doložky, s. 3 [online]. Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www:

<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Vzdělávání: Vzdělávací soustava: Schvalovací doložky k učebnicím - červenec 2009: Soubor ke stažení: Čl. IV. Podmínky nutné k udělení schvalovací doložky, s. 4 [online].* Poslední revize: 2006. [cit. 22.3 2012]. Dostupné z www:

<http://www.msmt.cz/pro-novinare/jakym-zpusobem-funguje-udelovani-schvalovaci-dolozky-ucebnicim?highlightWords=schvalovac%C3%AD+dolo%C5%BEka>.